

Det här verket har digitaliserats vid Göteborgs universitetsbibliotek.
Alla tryckta texter är OCR-tolkade till maskinläsbar text. Det betyder att du kan söka och kopiera texten från dokumentet. Vissa äldre dokument med dåligt tryck kan vara svåra att OCR-tolka korrekt vilket medför att den OCR-tolkade texten kan innehålla fel och därför bör man visuellt jämföra med verkets bilder för att avgöra vad som är riktigt.

This work has been digitised at Gothenburg University Library.
All printed texts have been OCR-processed and converted to machine readable text.
This means that you can search and copy text from the document. Some early printed books are hard to OCR-process correctly and the text may contain errors, so one should always visually compare it with the images to determine what is correct.

N:r 1

Jan.

1948.

Pris 50 öre

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

Lappgubbens Liniment

En god hjälp mot värk. Lagligen skyddat. 2:75 per flaska, 2 flaskor portofritt.

Tekniska Fabriken JAHÖ
UMEÅ Tel. 2354

kvalitetsskor

ÅKERLUNDS

Så bra som kläder kan bli!

LULEÅ

2120 Telefon 2120

LAVES HERREKIPERING

Inneh. Lave Fjellner

Tel. 1504 HÄSSLEHOLM Tel. 1504

Rekommenderas

KUNGS

LIVSMEDEL OCH SKEPPSHANDEL

Inneh. LEMON o. STEDING

Kungsgatan 8 - LULEÅ - Tel. 4924, bostad 2510

Kött-, fläsk- och charkuterivaror
Sprit, Tobak, Cigaretter, Proviant
Däcks- och maskinförnödenheter

Vår strävan: BÄSTA MÖJLIGA KUNDSERVICE

ÖSTERMALMS ÅKERI

EINAR PETERSSON

Kontor och garage: Kaplansgatan 5, Västerås

Telefon 300 86

Utför alla slags transporter, flyttningar m. m.

Lingblom & Eriksson SNICKERIFABRIK

Tel. 28 KORSNÄS Tel. 28

Tillverkning av Möbler, Byggnads-
snickerier och Butiksinredningar
m. m.

LÅGA PRISER OCH
SNABB LEVERANS

LENHOVDA Radiatorfabrik AB.

Tel. 88 LENHOVDA Tel. 88

Tillverkar Plåtradiatorer!

Skydda de friska
genom att effektivt
hjälpa de sjuka!

Status

RIKSORGAN FÖR SVERIGES LUNGSJUKA

JANUARI 1948

Utkommer en
gång i månaden
11:e årgången

Ansvarig utgivare:
EINAR HILLER

Kocksgatan 15, Stockholm
Tel. 41 39 99 o. 44 40 40 (Växel) Postgiro 95 00 11

Ägare:
DE LUNGSJUKAS RIKSFÖRBUND

Inför 1948

Ett gammalt år rings ut och ett nytt rings in. Och mycket ser ut att bli annorlunda.

Utan att hemfalla åt några pessimistiska betraktelser måste man se den sanningen i ögonen att takten i det sociala reformarbetet i vårt land kommer att avta. En del av de planerade socialvårdande åtgärderna kommer att ställas på framtiden. Vi vet redan nu att bostads-saneringens genomförande kommer att dröja. Det är en försening, som går hårt ut över de lungsjuka, vilka hör till just de samhällsgrupper, som för närvarande i stor utsträckning har bristfälliga och olämpliga bostäder och för vilka en god bostadsstandard är ett livsvillkor, i många fall en fråga på liv och död.

Om den av riksdagen nyligen antagna lagen om allmän sjukförsäkring — som skulle komma att betyda mycket för de lungsjuka — kan träda i kraft vid den beräknade tidpunkten, den 1 juli 1950, vet vi ingenting. Ödet för de förslag som i olika betänkanden lagts fram av Kommittén för partiellt arbetsföra beträffande bland annat utökad kurators- och arbetsförmedlingsverksamhet, yrkesutbildning och arbetsterapi m. m. är höljt i dunkel. Det sociala reformarbetets utveckling är med andra ord oviss.

Men de lungsjuka är trots allt bättre ställda vid ingången av 1948 än vad de tidigare varit. Den nya folkpensioneringslagen, som just trätt i kraft, ger de lungsjuka kronikerna ett bättre underlag för försörjningen än tidigare. Pensionen är inte tillfredsställande, därför att den saknar det kostförbättringstillägg som på medicinsk grund borde komma den lungsjuke pensionstagaren till del, men den är i alla fall bättre än den tidigare folkpensionen.

Det är ett faktum att den sociala omvårdnaden om de lungsjuka förbättrats under de sista åren. En del sanatorier har fått kuratorer, några har skaffat sig sysselsättningsterapeuter, arbetsvården har byggts ut och vi har på flera håll fått arbetsberedningsassistenter, som specialiserar sig på de lungsjukas arbetsproblem.

Dessa framsteg är betydelsefulla. Men av nästan ännu större betydelse är samhällets fördjupade förståelse av de lungsjukas särställning och av de anpassningssvårigheter, som möter de lungsjuka under den ofta mödosamma vägen från sjuksäng till arbetsplats. Kanske ligger den allra största framgången under de senaste åren i det förhållandet, att samhället börjar få klart för sig att den lungsjuke genom en serie arbetsvårdande åtgärder och rätt inplacering i arbetslivet framgångsrikt kan konkurrera med sin friske arbetskamrat. Vi vet nu att detta är möjligt.

Att erkänna framsteg och förbättringar är inte det samma som att säga att allt är bra som det är. Vi finner oss fortfarande vid vägens början.

Oändligt mycket återstår att uträtta. Och alldeles oavsett det sociala reformarbetets utveckling under de närmaste åren kan mycket göras inom ramen för den nuvarande sociallagstiftningen för att förbättra de lungsjukas villkor och möjligheter.

Så länge den från sanatoriet utskrivne för sin existens under konvalescensen är beroende av fattigvården, intar denna institution en nyckelställning. Det är därför som ett intimt samarbete mellan dispensärerna och fattigvården är så nödvändigt. Det måste stå klart att den lungsjuke konvalescentens understödsfrågor är medicinska problem som måste lösas, att den från sanatoriet utskrivne inte är en frisk medborgare som ges understöd utan en sjuk, vars tillfrisknande och återgång till arbetslivet ska möjliggöras genom tillfredsställande socialhjälp.

Det är detta vi kallar eftervård och det är mot bristerna i denna eftervård som De Lungsjukas Riksförbund framför allt riktat och fortfarande riktar sin kritik.

Det vore oärligt inte tillstå att även på den punkten en förbättring inträtt. Men ännu fattas mycket. De nuvarande bristerna är emellertid oftare beroende på otillräcklig kännedom om förhållandena än obenägenhet att hjälpa.

Bostadshus och vårdhem för tuberkulösa i Göteborg

Av socialvårdssyssloman Einar Lind, Göteborg

Socialvårdssyssloman Einar Lind, Göteborg, mångårig medlem av De Lungsjukas Riksförbund och ett känt namn i denna tidskrifts spalter, är ordförande i den av stadsfullmäktige 1944 tillsatta beredningen för partiellt arbetsföra i Göteborg. Han lämnar här en redogörelse för det tredje och sista av de betänkanden beredningen framlagt och som sysselsätter sig med bostadsförhållanden för partiellt arbetsföra i Göteborg.

Den av stadsfullmäktige i Göteborg år 1944 tillsatta beredningen med uppdrag att utreda och till fullmäktige inkomma med förslag till förbättrade vård- och utkomstmöjligheter för partiellt arbetsföra har nu slutfört sitt uppdrag. Den har under utredningsarbetets gång avlämnat tre betänkanden. Det första innefattade

Helt säkert finns hos de socialvårdande myndigheterna, inte minst fattigvården, en uppriktig vilja till förståelse av de lungsjukas problem. Men det fattas tyvärr på många håll insikter om hjälpbehovets verkliga karaktär, man har inte klart för sig att tuberkulosen är en sjukdom med vittgående konsekvenser, att den av alla sjukdomar är en med de djupaste sociala verkningarna och sammanhangen.

Det är framför allt på den punkten som De Lungsjukas Riksförbund genom upplysning och propaganda vill göra en insats. Vår uppgift är att föra fram den enkla och obarmhärtiga sanningen om de lungsjukas vardagsexistens. Vi vill visa på bristerna i de nuvarande förhållandena och vi vill efter bästa förmåga medverka till problemens lösning.

Var och en som är eller har varit sanatoriepatient kan hjälpa oss med denna uppgift. Det är därför inte nödvändigt att aktivt delta i vår verksamhet.

Vår rörelse bär fram mänskliga rättfärdighetskrav, som står över dagens politiska meningsmotsättningar. Alla lungsjuka och före detta lungsjuka, varhelst de står på samhällsskalan och oavsett individuell politisk uppfattning, borde känna det som en solidaritetsakt att genom medlemskap i vårt förbunds lokalavdelningar ansluta sig till De Lungsjukas Riksförbund. Ökad anslutning till oss innebär breddat opinionsunderlag för våra krav på rättvisa åt landets lungsjuka, ger oss större kraft att föra striden vidare, en strid som till sist inte är något annat än en sjuk medborgargrups försök till medverkan i skapandet av ett bättre och lyckligare samhälle.

Lungsjuka i Sverige, förena er!

Hilding A. Ståhl.

förslag till sådan ändring av gällande tjänstereglamenten och kollektivavtal att ökade möjligheter till kommunal anställning bereddes partiellt arbetsföra. I sitt andra betänkande framlade beredningen en rad förslag syftande till att åstadkomma ökade möjligheter till yrkesutbildning, omskolning, terapi och förvärvsmässig sysselsättning åt olika grupper handikappade personer. I slutbetänkandet har frågan om vårdhem och bostäder tagits upp till övervägande.

Då betänkandet innefattar förslag till lösandet av bostads- och vårdhemsfrågan för ett flertal grupper av partiellt arbetsföra, skulle det föra för långt att här lämna en mera omfattande redogörelse för betänkandets innehåll. Enär största intresset för denna tidnings läsare torde vara knutet till de förslag, som beröra de tuberkulösa skall här lämnas en kort sammanfattning av det, som hör till denna del av betänkandet.

Först kan då nämnas att beredningen föreslår uppförande av ett vård- och arbetsträningshem för tuberkulösa. Hemmet är i första hand avsett för dem, som utskrivs från sanatorierna utan att ha sin bostadsfråga ordnad. De skola få bo där tills detta viktiga spørsmål ordnats på ett tillfredsställande sätt. Men hemmet skulle även stå öppet för dem, som utan att vara i behov av sanatorievård enligt läkares mening vore i behov av en tids avkoppling och vila.

Som av namnet framgår skall hemmet bli en inrättning för arbetsträning. I särskilda verkstäder, som skola vara tillgängliga även för utanför hemmet boende tbc-sjuka, kommer lättare förvärvsarbeten att anordnas och i samband härmed någon yrkesutbildning. Förslaget innebär härutöver att smittoförande sjuka, som icke kunna beredas arbete i öppna marknaden, skola här få en permanent arbetsplats.

De på hemmet boende skola för vården erlägga en avgift av 2:50 å 3:— kr. per dag. Skulle de inackorderades förtjänster icke uppgå till mot dagavgiften svarande belopp, skall den senare reduceras efter vissa regler. Inackorderade, som deltaga i inom hemmet förekommande göromål, såsom disk, städning av gemensamma utrymmen, renhållning av gård och gata e. d., skola erhålla ersättning motsvarande gängse timpenning. Enligt förslaget kommer hemmet att sortera under hälsovårdsnämnden, men den vid verkstäderna bedrivna verksamheten skall handhavas av det under arbetslöshetsnämnden sorterande arbetsinstitutet.

Men tillkomsten av ett dylikt hem löser ingalunda bostadsfrågan för de tuberkulösa. Härutöver erfordras bostäder av permanent karaktär både för ensamstående och för familjer med tuberkulös medlem. För tillgodoseende av detta behov framför beredningen olika förslag.

Sålunda föreslås uppförande av smärre hyreshus utplacerade ett och ett i olika stadsdelar. Fastigheterna, som skola placeras på relativt stora tomter, skola rymma bostäder för såväl ensamstående som familjer.

(Forts. å sid. 18.)

Om gröna grodor och andra medel mot tuberkulos

Av överläkare Allan Beskow, Romanös

"Om gröna grodor och andra medel mot tuberkulos" hette det tuberkulohistoriska kåseri, som vid sammanträde inom Nordöstra Smålands Läkarklubb hölls av överläkaren vid Romanös Sanatorium, doktor Allan Beskow, den 20 januari 1945. Det har sedermera som artikel varit införd i bl. a. Svenska Läkartidningen nr 23/1945.

I tanke att läsarna av Status skulle vara intresserade av denna populärt hållna och lättillgängliga återblick på tuberkulossjukdomen genom tiderna återger vi här med författarens vänliga tillstånd ifrågavarande artikel.

Det var en gång en familj, som levde på den tiden, då man gick klädd i skinn och i mån av behov slog sin fiende i huvudet med en stenyx. En av familjemedlemmarna var klen i jakt och strid, satt mest hemma och arbetade med redskapen. Han rörde sig stelt och konstigt och lade ofta handen på ryggen, som om han hade ont. Han var inget vidare att ha, och blev det dåligt med maten, fick han väl vara utan. Ingen anade, att denne otjänlige familjemedlem så där efter cirka sju tusen år skulle bliva en vida berömd man. Men då påträffades hans skelett, och några medicinmän konstaterade, att han troligen haft tuberkulos i ryggkotorna, och att han i så fall var det äldsta kända fall i världen, som lidit av denna krankhet. Och på grund härav kunde förtälja, att sjukdomen tuberkulos med stor sannolikhet sedan urminnes tider varit människans följeslagare.

En hemlighet behöll dock stenåldersmänniskan för sig själv. Ingen visste, vad han hette! Medicinmännen fingo gå fyra tusen år fram i tiden för att kunna peka på någon till namnet känd person, som lidit av samma sjukdom. Det var den högt uppsatte egyptiske prästen och politikern Nesperehan.

De äldsta kulturfolkens skriftliga minnesmärken ha mycket litet att meddela om tuberkulos, men ett och annat kände man nog till om denna sjukdom. När det babyloniska storväldets skapare Hammurabi under sin egen bild som rättvisans konung på en stenpelare lät rista in de lagar, han stiftat för sitt folk, på det att den starke icke skulle skada den svage, så ingick däri en bestämmelse om, att en man icke får förskjuta sin hustru av den anledningen, att hon råkat få en smittosam kronisk sjukdom. Måhända var det tuberkulos, som här åsyftades. I Manus lagbok förbjödos i varje fall medlemmar av de tre högsta kasterna i Indien att gifta sig med kvinnor från tuberkulösa familjer, en bestämmelse, som med sina två tusen femhundra år på nacken betecknats såsom världens äldsta rashygieniska äktenskapslagstiftning.

Vår kunskap om vad man tänkte och visste om tu-

berkulos blir med ens mycket rikare, då vi vända oss mot Hellas' storhetstid.

I Sporadernas ögrupp utanför Mindre Asien ligger den fagra än Stankó, känd för sina sidenskimrande tyger och sitt goda vin — samt sina stora minnen. På Sokrates' tid, ön benämndes då Kos, verkade där forntidens mest namnkunnige läkare Hippokrates. Han lärde bort, huru man genom enkla men exakta iakttagelser vid sjukbädden kunde få mycken klarhet i sjukdomars art. Han lärde också bort, huru en man skulle skicka sig för att bliva en god läkare; han fick icke kläda sig som en snobb, och drivfjädern till hans handlande skulle vara ödmjuk kärlek till uppgiften, icke krass vinningslystnad.

Lungtuberkulos var för den tidens läkare en välkänd sjukdomsbild. Man ansåg, att den liksom allehanda andra sjukdomar förorsakades av rubbningar i kroppssafternas sammansättning. Slem från hjärnan förmodades också kunna rinna ned på lungorna och förorsaka frätsår.

För att bota den lungsjuke gällde det att få bukt med rubbningen inom kroppssafterna och att återställa harmonien i kroppen, vilket i främsta rummet borde ske genom att underhålla och stärka kroppens egna

Grekiskt oljekrus på vilket en åderlätningsscen avbildats.

krafter. Var den sjuke trött, skulle han vila, eljest företa promenader, dock ej gärna i solsken eller stark motvind. Vid den rätta dieten fästes stort avseende. För hosta och nattsvett ordinerades medicin. I behandlingen ingick också något av vår tids psykoterapi: man borde göra den sjuke till viljes, så att han befann sig vid gott lynne. För att ernå goda resultat var det viktigt med tidig behandling. Grundsatsen för all terapi var här som eljest den att icke genom behandlingen göra den sjuke skada, det "primum est non nocere", som sedermera blivit något av läkarnas valspråk.

Vi komma till den måhända överraskande slutsatsen, att grunderna för behandlingen av lungtuberkulos i vissa avseenden äro desamma i dag som för två tusen år sedan. De hippokratiska lärosatserna utövade ett ofantligt inflytande på läkekonsten under långliga tider. Var och en som upptogs i koiska läkarsamfundet, fick avlägga den hippokratiska eden, vars etiskt högtstående innehåll skimrar igenom även i den svenska läkareden, avskaffad år 1887.

I de äldsta skriftliga minnesmärkena från vårt eget land finnes intet, som hänсыftar på tuberkulos. De som ägnade sig åt runristandets magiska konst besjöngo krigiska dater och döden på slagfältet. Det långsamma bortdöendet på sotsängen inspirerade ej till skildring ägnad efterkommande släktled. Det är även hos oss gravarna, som givit de äldsta vittnesbörden om förekomsten av tuberkulos i vårt land. Ett barnskelett från elvahundratalet företedde tuberkulösa förändringar i kotpelaren. Man tror, att detsamma tillhört en person av furstlig börd, en prins av den Stenkilska konungastammen. Bland de bönder, som en julidag 1361 mötte sitt öde vid konung Valdemars besök i Visby, funnos några angripna av skelettuberkulos. I folkuppbådet mot inkräktaren deltog även sjuka och lytta.

Hippokrates' läror, som de förvandlats genom tiderna under Roms och Arabiens storhetsepoker, nådde till slut i fragmentarisk form också vårt land, där läs- och skrivkunniga munkar och präster blevo dess bärare. Genom ödets nyck ha några av de "läke- och örteböcker", vari de samlat sin visdom, blivit bevarade till våra dagar. Vi möta i dessa benämningen lungshot, eljest finns anledning förmoda, att detta sjukdomstillstånd många gånger också dolde sig bakom sådana uttryck som gammal hosta, stackot ande, tvinsjuka och annat. Man får icke något intryck av att dessa sjukdomar spelade någon väsentlig roll, andra farsoter såsom rödsot och pest ådrogo sig större intresse. Å andra sidan var tuberkulos säkerligen icke ovanlig. I en av böckerna nämnas också några ord om sjukdomens väsensart. I all sin enkelhet och korthet bära de ett gripande vittnesbörd om sjukdomens allvar — det säges blott: "kan icke läkas, kan icke väl hjälpas". På behandlingsmedel rådde det dock ingen brist. Av örter bereddes allehanda nyttiga dekokter. Viktigt var att välja den rätta maten. Kvinnomjolk var ett värdefullt botemedel. Genom åderlätning tappade man ut det orena blodet, fyllt av sjukligt slem, eller kanske rent av sjukdomens demoner. Tryggt var det veta, att den läkekunnige var en den heliga kyrkans man med förmåga att läsa över den sjuke och med kraft och allvar bjuda sjukdomen att lämna honom och fly "till ett berg, där ingen bor, och till en sjö, där ingen rör".

Under femton- och början av sextonhundratalet var det alltså ont om läkare i Sverige, där fanns, som någon har sagt, endast "idel äventyrare och idioter". Måhända var därför den 26 april 1628 en stor dag vid Uppsala universitet. Denna dag ventilerade den på Axel Oxenstiernas initiativ inkallade tyske läkaren *Johannes Raicus* en avhandling om "den tartariska lungshoten" och tog därmed sitt inträde i den medicinska fakulteten som professor i praktisk medicin. Han hade valt detta ämne, därför att sjukdomen var så vanlig i landet och därför att den icke tidigare blivit föremål för vetenskaplig behandling.

Det sades, att denne Raicus var lärjunge till den märkelige och mycket lärde läkaren nere i Tyskland *Theophrastus Paracelsus*, som icke endast utforskat naturens hemligheter i deglar och retorter, utan också ägde förmågan att tolka himlakropparnas inverkan på människornas öden. Han hade funnit, sades det, att sådana urgamla sanningar som att sjukdom framkallas av rubbning i kroppsvätskornas balans rent av vore felaktig, utan att anledningen vore förändringar i kroppens kemiska sammansättning och att denna föranledes såväl av matsmältningsprocessen som stjärnornas gång och himmelska ändemakter. Läkemedel måste sökas icke endast bland örter utan bland verkliga krafter, guld, antimon, kvicksilver och andra mineraliska ämnen.

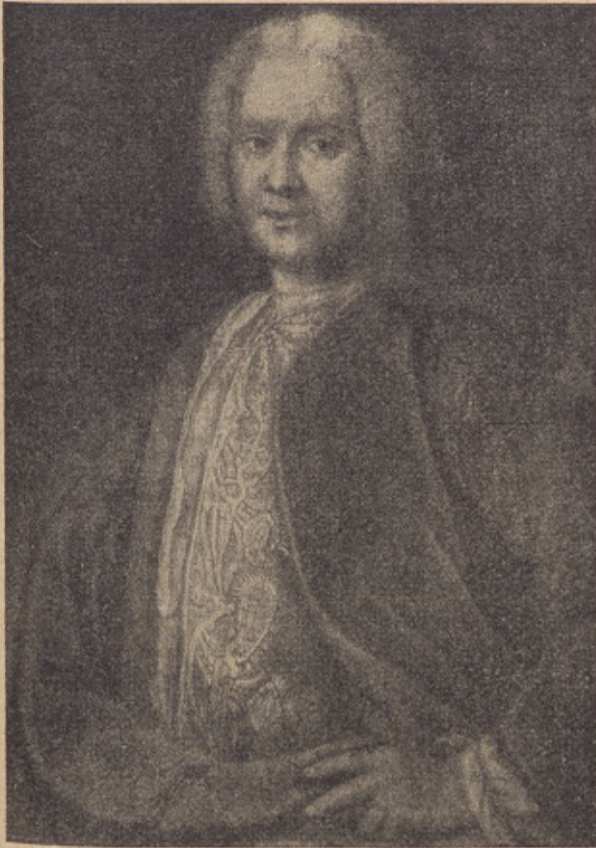
Ryktet talade sanning, även om Raicus i sin avhandling icke i alla delar vände sig bort från de gamla lärorerna. I vinfat kunde man få utfällning av vinsten. Dylika utfällningar inträdde ibland i kroppen av all dess slagg och kunde bland annat också leda till lungshot. Vinsten benämndes tartarus på de lärdes språk, därav namnet den tartariska lungshoten. De himlakroppar, som främst inverkade på sjukdomens utveckling, voro Saturnus, månen och höststjärnorna. Alla barn, som födas i månens sista kvarter, magra och tyna av; hösten är den farliga årstiden för den sjuke.

Viktigt var att undvika sådan föda, som framkallade stenbildning. Dietföreskrifterna voro ingående. Särskilt intresse ägnas nu som ofta förr genom tiderna mjölken, och Raicus giver en erinran om speciellt kvinnomjölken betydelse samt anför ett gammalt ord, att "de som icke vilja dricka kvinnomjolk äro åsnor, och därför passas åsnemjolk bäst för dem". Av utomordentligt läkande verkan var kräftor, som ägde förmåga att utdriva tartarus ur kroppen. Läkemedlet framför andra var kvicksilversaltet kalomel. Såsom hälsoråd bifogas en anmodan att företaga promenader, vilket råd t. o. m. gives i versform: "Morgonens vandring till höjderna ställ, men kvällens till stranden." I den lärda avhandlingen medtagas också behandlingsmetoder av mera egenartad karaktär, såsom att förtära gröna grodor i maj månad eller en soppa av ormkött, i vilken kokats en tuppsyckling. Ett annat medel är askan av en föremidsommar infångad gök. Intet förtroende hyser han däremot för det gamla medlet fett av röda hundar.

Raicus' insats i vårt land torde snart ha fallit i glömska. Ungefärligen ett sekel senare befinna vi oss i en epok, då den medicinska vetenskapen företedde en blomstrande utveckling.

När förre professorn i medicin vid Uppsala universitet archiatern Nils Rosén v. Rosenstein året efter Gus-

Nils Rosén von Rosenstein d. ä. (1706–1773).

Carl von Linné (1707–1778).

taf III:s statsvälvning slutade sitt verksamma liv, satt vid hans sida under de sista dagarna en god vän och kollega, Carl v. Linné. Blomsterkungen, fågelälskaren, naturvetaren och läkaren Carl v. Linné är ännu känd av alla, men måhända börjar Roséns namn att falla mera i glömska. Han var en man av ädel resning, om vilken det sagts, att rosorna i hans vapensköld och devisen "utan törnen" voro symboliska. Att han icke endast var barnläkare utan även intresserad av lungsjukdomar, därom fingo vi kanske litet var en påminnelse under barnårens hostiga förkylningsnätter, då en omtänksam moder räckte oss en sockerbit med Roséns bröstdroppar.

Säkerligen hade de båda vännerna under sitt liv många gånger tillfälle att diskutera en av de sjukdomar, som väckt deras speciella intresse, lungnoten. Denna sjukdom var då vanlig och välkänd. Sjuttonhundratalet har i diktens form skänkt oss en konstnärlig bild av den lungsjuke, mästerlig i sin realistiska utformning.

Guldguler hy, matt blomstrande små kinder,
nedkramat bröst och platta skulderblad!
Lät se din hand — var ådra blå och trinder,
ligger så svälld och fuktig som i bad:
handen är svettig och ådrorna stela...

Det var fader Movitz, sådan som Carl Mikael Bellman såg honom under hans sjukdom, lungnoten.

Inom tuberkulosforskningens område gjorde Rosén av allt att döma en förtjänstfull insats. Såsom en paroll från vår egen tid lyder också titeln på en akademisk avhandling ventilerad under hans ämbetslid: "Om diagnos och behandling av hotande lungnot".

Linnés uppfattning om lungtuberkulosen bär i mycket det förutseende geniets stämpel. Han säger sig tro, att det finnes djur, mindre än vad vi kunna se, oändligt små och med förmågan att sprida smitta. Han uttalar en förmodan om, att dessa djur kunna göra större skada än de stora, kanske taga livet av flera människor än vad kriget gör. Lungnoten räknar han också till de sjukdomar, som måhända förorsakades av dessa ännu okända djur. Det skulle dröja ett århundrade innan riktigheten av dessa förutsägelser fingo sin bevisning.

Linné tror, att vissa människor äro mera disponerade än andra för tuberkulos och att sjukdomen kan ärvas, och han är förvissad om att den smittar. Man bör ej bära kläder, som burits av en lungsjuk, och man bör ej flytta in i rum, som bebotts av dylika. Man bör ej giva barnen åt gamla gummor att uppfödas, ty gamla gummor lida ofta av lungnot. Gummor måtte han för övrigt haft en viss respekt för, ty han varnar en ung man för att gifta sig med en gammal käring. Hon bliver visserligen upplivad, säger Linné, men unge maken tar gärna skada därav och löper i lungnot. Bakom dessa påståenden framförda i en för Linné typisk drastisk stil lågo måhända verkliga och viktiga iakttagelser. Först

Carl Michael Bellman (1740—1795).

Efter en målning av P. Krafft d. ä. i porträttsamlingen på Gripsholm.

på senare tider ha vi dock fått ögonen öppna för, huru ofta även gamla personer äro angripna av lungtuberkulos i smittosamt stadium, vilket icke minst framgick vid den stora generalinventeringen av Gotland förra sommaren, då praktiskt taget alla gotlänningar blevo skärmbildsundersökta.

Det är sjukdomens orsaker, som mest intressera Linné, och om dess behandling har han inte så mycket att säga. Han ivrar för luftombyte och rekommenderar gärna ridturer, även långa sådana, vilket med vårt sätt att se på tingen icke torde varit så nyttigt. Det gamla botemedlet kvinnomjolk omnämnes också av Linné och i själva verket kunde det ännu under senare hälften av sjuttonhundratalet inträffa, att en ung fänrik för "hectique" av sin läkare ordinerades en amma.

Vårt land nåddes till slut från Schweiz och England av ryktet om en ny och underbar kur mot lungsot, den s. k. fähuskuren. När de ärevärdige lärde i Kungl. Vetenskapsakademien sammanträdde en dag år 1782, bereddes de tillfälle att få erfara, huru denna behandlingsmetod kunde genomföras av en förmögen dam från Stockholm. Hennes säng fick stå på en liten altan i höjd med kornas huvuden, tvenne kor på vardera sidan. Det ordnades bekvämt med hennes toaletsaker, och stolar funnos också framställda för besökande vänner. I början hade hon litet svårt att sova på grund av allt bull-

ret, och lyckades detta så vaknade hon lätt, merendels med någon häpnad. Hon vande sig emellertid småningom. Första vintern låg hon där ständigt, andra blott om nätterna, men sedan hon försämrats under sommaren, vägrade hon bestämt att underkasta sig förnyad kur. Fähuskuren tillämpades i vårt land ännu långt in på 1800-talet.

Så ha vi till slut kommit fram till vår egen tid. Genom utomordentliga tekniska framsteg, främst inom röntgenologi och bakteriologi, har det blivit möjligt att på ett helt annat sätt än förr avgränsa lungtuberkulos gentemot andra sjukdomstillstånd och fatta något av dess särart. Genom åtgärder av allmänhygienisk art i sanatoriekurens form ha tillsammans med operativa ingrepp våra möjligheter att påverka sjukdomen i gynnsam riktning blivit ofantligt mycket större än förr. Man har ett intryck av en gigantisk utveckling under ett fåtal decennier, medan det över föregående årtusendens arbete vilar något av "på stället marsch". Häröver ha vi dock icke så stor anledning att förundra oss, fastmera huru djupt man i själva verket tidigare ändock förmått att blicka in i sjukdomens väsen.

Av gamla, folkliga, kanske en gång såsom riktiga erkända behandlingsmetoder torde beträffande lungtuberkulos icke så värst mycket finnas kvar i vårt land. Då jag under tjänstgöring på ett Norrlandssanatorium för ett drygt tiotal år sedan språkade med några patienter härom, visade det sig dock, att de hade ett och annat av intresse att förtälja. Härvidlag kunde bruket att förtära getmjolk, liksom också avkok av färska tallskott, s. k. tallstrunt, tillmätas ett direkt medicinskt värde. Getmjolkens förträfflighet framhålles i en av våra äldsta läkeböcker från början på 1500-talet. Genom avkok av tallbarr räddades karolinerna från skörbjugg den svåra vintern nere i Ukraina 1708—09, och på senare tider har det kunnat visas, att dylikt avkok innehåller rikligt med C-vitamin. Märkliga voro uppgifterna om den man, som någon gång på 1920-talet tillskrev den lyckliga utgången av sin lungsjukdom den kur, han underkastat sig, och vilken innebar förtärande av egen urin och getmjolk, liksom om den svårt sjuke, vilken tillfrågad om vad han önskade äta, svarade "rostade myror". En manlig patient vid sanatoriet hade någon gång på tjugotalet enligt bestämdaste utsago förtärt levande grodyngel, och en folkskollärare föreslogs i början på trettioalet att göra ett försök med fett av hundar, behandlingsmetoder som giva en erinran om Johannes Raicus' meddelanden om "gröna grodor" och "fett av röda hundar". Det ligger något av frän och underlig doft över dessa kurer, rester från folkmedicinens brokigt sammansatta, intresseväckande och mystiska värld.

Tuberkuloskampen av i dag utmärkes alldeles särskilt av tvenne moment, strävan efter att med alla medel söka konstatera förekomsten av lungtuberkulos i tidigaste stadier samt en allmän sanering genom vaccination mot tuberkulos. Vi hoppas genom denna kamp, om vi alljämt få leva vidare i fredens hägn, så småningom rå på sjukdomen tuberkulos som folksjukdom. Med förtröstan se vi framtiden an, förvissade om att ej behöva skriva under medeltidsmunkens vemodiga ord: "kan icke läkas, kan icke väl hjälpas".

Erik Hedvall installerad

Under all den solennitet som utvecklas vid dylika tillfällen, installerades professor Erik Hedvall lördagen den 1 november 1947 i den för honom upprättade personliga professuren i fysiologi vid Uppsala Universitet. Till ämne för sin installationsföreläsning hade han valt att tala om "Tuberkulosens bekämpande i Sverige", i vilket arbete han själv gjort en betydelsefull insats.

Efter en allmän överblick över den nuvarande antituberkulosorganisationens tillkomst och arbetssätt gick talaren närmare in på de åtgärder, som är av särskilt stor betydelse för att förhindra uppkomsten av tuberkulos och begränsa sjukdomens spridning samt berörde även de nya metoder, som tillämpas för att bota den tuberkulossjuka.

Den populärt hållna och ovanligt medryckande föreläsningen fick sitt särskilt stora värde genom att professor Hedvall därvid inte inskränkte sig till att tala om dispensärarbete och sanatorievård. Hans föredrag blev ett sjukdomspanorama, där bristerna i det nuvarande tuberkulosbekämpandet avtecknade sig som stora skönhetsfläckar i en vacker bild. Med kraft och övertygelse betonade han vikten av att de lungsjukas eftervård förbättras. Hans redogörelse för betänkandena från Kommittén för Partiellt Arbetsföra rörande bl. a. kuratorsverksamheten och yrkesutbildningen utmynnade i följande tänkvärda ord:

"Förslagets genomförande skulle innebära en glädjande förbättring, men löser inte eftervårdsfrågan i dess helhet. Kvar står tidigare önskemål om bättre bostäder och generösare understöd åt konvalescenterna för att förhindra uppkomsten av recidiv och ny smittospridning."

Professor Hedvall fäste uppmärksamheten på den insats, som gjorts av De Lungsjukas Riksförbund för att ställa de lungsjukas eftervårdsfrågor under debatt och för att åstadkomma önskvärda förbättringar inom detta område av tuberkulosbekämpandet. Den betydelse som professor Hedvall tillmätte förbundets insats bör vara en sporre till nya krafttag och än större aktivitet.

I slutet av sitt föredrag gick talaren in på frågan, om tuberkulosen kan besegras.

Från flera håll, sade professor Hedvall, har framförts åsikten att detta skulle vara vunnit år 1960. Enligt min åsikt finns utsikter för att tbc-dödligheten omkring år 1960 blir anmärkningsvärt låg, men mycket talar dock för att sjukligheten i tuberkulos vid den tiden ännu är ganska stor och kräver ett tämligen stort antal vårdplatser.

Han berörde också de faktorer, som kan medföra att tuberkulosen blossar upp på nytt, t. ex. om vi skulle indras i ett krig eller om vår höga levnadsstandard allvarligt försämras, och han pekade i detta avseende på det av krig och hunger härjade Europa, där tuberkulosen breder ut sig som farsot. Även utan en sådan utveckling kan den i vårt land komma att öka på nytt genom att släktets resistens mot tuberkulos efter hand sjunker genom att smittokällorna blir för få för att undan för undan avlägsna de för tbc känsliga elementen i samhället.

Jag tror, sade professor Hedvall till sist, att ingen med säkerhet kan säga, att tuberkulosen är besegrad inom en snar framtid. Det är möjligt att så kan vara förhållandet, men lika möjligt är att vi alltjämt har en lång och mödosam väg att vandra. Och detta till trots att det ingenstades i världen finns en bättre tbc-organisation än i vårt land, ingenstades en med större energi förd kamp mot tuberkulos än här. Vi får därför ej slå oss till ro med de redan vunna resultaten utan tvärtom med största energi fortsätta anti-tuberkulosarbetet och — om möjligt — utvidga detsamma. Vi måste givetvis följa den pågående skärmbildsfotograferingen av hela landets befolkning, genomföra massvaccination mot tuberkulos och lösa eftervårdsproblemen. Av största vikt är emellertid att forskningen på området fördjupas och intensifieras. Mot tuberkulos verksamma medel måste till varje pris framskaffas. Först om detta lyckas — och dessbättre syns möjligheter givas härför — tror jag att vi kan hysa mer bestämda förhoppningar om att en gång nå det stora målet, tuberkulosens definitiva besegrande.

Därmed var den högtidliga akten till ända. Professor Hedvall hade haft vänligheten att inbjuda representanter för De Lungsjukas Riksförbunds styrelse samt medlemmar av Centralsanatoriets patientförening och Uppsala Läns Konvalescentförening att övervara högtidligheten.

På kvällen samma dag hade Uppsala Läns Konvalescentförening ordinarie kvartalsmöte på Centralsanatoriet.

Under förhandlingarna lämnade ordföranden, ombudsman Sven Lindberg, en rapport över arbetet inom föreningen och berörde samarbetet och förhandlingarna med olika kommunala myndigheter bl. a. i frågan om sanatoriepationernas fickpengar. Han redogjorde vidare för arbetet inom De Lungsjukas Riksförbund och förbundets närmaste arbetsuppgifter. Därefter talade Hilding A. Ståhl, medlem av förbundsstyrelsen, över ämnet "Vi och vår lilla värld". Han gav därvid en del reflexioner kring sanatoriepationens vardag och betonade den risk för isolering från samhällets kulturliv och bildningsmöjligheter, som den lungsjuka löper.

Vid det följande samkvämet med kaffe och musik höll landstingsman David Ek-löf, Skutskär, ett anförande, vari han påvisade betydelsen av de lungsjukas medverkan i det sociala uppbyggingsarbetet inom samhället. Till förhandlingarna hade Centralsanatoriets patienter inbjudits.

Socialvårdskurs i Halland

De årligen återkommande socialvårdskurserna på Bommersviks förbundsskola i De Lungsjukas Riksförbunds regi har vid det här laget blivit något av en institution. Förbundet håller hösten 1948 sin sjätte socialvårdskurs på Bommersvik. Det blir denna gång en tvåveckorskurs och som vanligt väntas deltagare från alla delar av landet.

Något alldeles nytt i förbundets historia är däremot den form av lokala socialvårdskurser, som den 18 och 19 oktober föregående år lancersades av Hallands Lungsjukas Centralförening. För dessa två dagar hade föreningen hyrt semesterhemmet Solvik vid Fegen och där ordnat en kurs i sociala frågor för sina medlemmar. Antalet deltagare var 40 från olika delar av Halland.

Kursbestyrelsens ordförande, Lars Olof Nilsson, hälsade eleverna välkomna och hoppades att den förestående tvådagarskursen skulle ge rikt utbyte och bli till framtida nytta.

Kursarbetet vidtog sedan omedelbart. Arbetsförmedlingsföreståndare Ingemund Bengtsson, Varberg, inledde med en föreläsning om förenings- och talteknik varefter eleverna bereddes tillfälle till praktiska övningar i den på föreläsningen följande debatten. Syftet med dessa övningar var närmast att skola eleverna till talare och debattörer, så att de effektivt kan medverka på offentliga möten, där de lungsjukas problem ventileras.

Om den partiellt arbetsföra arbetskraften och dess inpassning i produktionen talade socialkurator Birgit Busck, Halmstad. Detta föredrag följdes av en livlig diskussion rörande möjligheten inrätta ett arbetsträningsinstitut i Halland.

Riksombudsman Sixten Hammarberg, De Lungsjukas Riksförbund, gav i ett föredrag en framställning av förbundets uppkomst och utveckling samt redogjorde för förbundets arbetsuppgifter och målsättning. I ytterligare en föreläsning talade Sixten Hammarberg om "Studie- och utbildningsverksamheten bland de lungsjuka" medan föreståndare Ingemund Bengtsson redogjorde för den nya folkpensioneringslagen.

Man får genom olika referat från den för denna socialvårdskurs intresserade halländska pressen en stark förnimmelse av deltagarnas stora ambition och okuvliga vilja att komma problemen in på livet. Så skriver Hallands Nyheter för den 21 oktober 1947 bland annat:

"De statliga utredningarna för åstadkommande av bättre förhållanden, inte minst för de lungsjuka, berördes i olika avsnitt. Härvid betonades, att man på alla sätt, även i Halland, måste påskynda arbetet genom att skapa samarbete med arbetsgivare, myndigheter och organisationer samt skapa en fast grund för de idéer och förslag som framlagts. Genom praktiskt arbete och lokala initiativ kan åtgärderna verka åtskilligt före de statliga utredningarna. Det sista var den allmänna meningen hos kursdeltagarna och man uttryckte också sin stora förhoppning om att kursen för Hallands vidkommande skulle medföra en stöt framåt för alla de frågor, som syftar till en värdig försörjning och utkomst för sanatoriepatienterna."

Samarbetskommitté för partiellt arbetsföra i Kalmar

En Kalmarunion i modern mening kom till stånd den 4 november, då en samarbetskommitté för partiellt arbetsföra i Kalmar bildades. Detta skedde vid ett av Kalmar Konvalescentförening i samarbete med Vanföreföreningen Union anordnat upplysningsmöte.

Ordförande i Kalmar Konvalescentförening, Sigfrid Celander, hälsade deltagarna välkomna och efter sång av assistent Tore Settergren höll assistenten i länsarbetsnämnden Nils Forsberg ett föredrag om arbetsberedningen vid arbetsförmedlingen. Därvid berördes även de betydelsefulla yrkesutbildningsfrågorna och lämnades slående exempel på de problem, som kan uppstå vid arbetsberedning för partiellt arbetsföra.

Redaktör Erik Nilsson, Vejbystrand, talade sedan som representant för De Vanföras riksförbund och gav en bild av de vanföras problem och svårigheter samt berättade om vad denna organisation under sin 25-åriga verksamhet kunnat ut-

rätta för ett förbättrande av sina medlemmars villkor i samhället.

Riksombudsmannen i De Lungsjukas Riksförbund, Sixten Hammarberg, talade om sitt förbunds arbete. Han berörde också de speciella svårigheter som de lungsjuka med hänsyn till sin sjukdoms karaktär konfronteras med och vilka förbundets arbetsprogram går ut på att övervinna.

Den efterföljande diskussionen utmynnade i ett beslut att bilda ovanstående samarbetskommitté för partiellt arbetsföra. Kommittén skall bestå av tre medlemmar från vardera konvalescentföreningen och vanföreföreningen samt en representant för Kalmar Läns Centralorganisation. Till sammankallande valdes Carl Hellström, ordförande i Kalmar Läns Centralorganisation och medlem av De Lungsjukas Riksförbunds styrelse.

Det är glädjande att denna samarbetskommitté kommit till stånd i Kalmar. Direkt överraskande kommer dock inte meddelandet härom, ty Kalmar har länge visat energi och framsynhet i arbetet på att komma tillrätta med de partiellt arbetsföras problem.

Kongress i Västervik

Omkring 300 representanter för olika institutioner från mellersta och norra Kalmar län var den 1 och 2 november föregående år samlade till konferens på Augustenborg i Västervik för att ingående penetrera de partiellt arbetsföras problem. Inbjudare till konferensen var Länsarbetsnämnden i Kalmar och Kalmar läns Centralorganisation för lungsjuka. T. f. inspektören Henrik Löfberg, Kalmar, hälsningstalade och ledde konferensen.

Den stora församlingen, som bestod av representanter för fattigvårdsstyrelser, barnavårdsnämnder, nykterhetsnämnder, fackföreningar, läkarorganisationer, landsättning samt riksdagsmännen från länet, fick under den första av mötesdagarna lyssna till assistent Gustav Lundkvist från Länsarbetsnämnden i Kalmar, som redogjorde för utbildnings- och anställningsfrågor.

Assistent Lundkvist sade i sitt anförande bl. a.: *De lungsjuka är den största gruppen av partiellt arbetsföra vi har för närvarande. Dessa har alltid haft det svårt att få arbete, då man varit rädd för dem. Den gamla smittoskräcken har alltid legat dem i fatet. Denna rädslo, som i många fall endast beror på okunnighet, måste bort.*

Den andra mötesdagens förhandlingar leddes av direktör Gust. L. Johansson, Kalmar. Förste talare var inspektören i statens arbetsmarknadskommission Roland Eriksson, som gav en bild av vad som kan utträttas om arbetsmarknadsorganen samverkar med sjukvården för att återföra de partiellt arbetsföra till produktionen. Under 1946 anvisades 16,661 partiellt arbetsföra arbeten, som lämpade sig för deras speciella fall.

Fattigvårdsinspektör Birger Carlsson,

Stockholm, talade sedan om arbetet för de partiellt arbetsföra i Stockholm och underströk särskilt vikten av samarbete mellan centraldispensär och fattigvårdsstyrelse, ett samarbete som får sin rätta betydelse om man inser att de lungsjukas understödsfrågor är medicinska problem och måste behandlas som sådana.

Efter en livlig diskussion kring dessa föredrag följde så kongressens bägge sista talare. Det var riksombudsmannen i De Lungsjukas Riksförbund, Sixten Hammarberg, och riksdagsman Lars V. Lindén, Gamleby. Den förre gav en framställning av De Lungsjukas Riksförbunds uppkomst och utveckling samt skildrade förbundets kamp för ett förbättrande av de lungsjukas ställning i det svenska samhället, särskilt när det gäller eftervården och med den sammanhängande problem. Riksdagsman Lars V. Lindén framlade sina synpunkter på den förebyggande socialvårdens betydelse.

Utrymmet tillåter oss tyvärr inte här att referera de givande diskussioner som följde på de olika föredragen. Arrangörerna av kongressen i Västervik är allt tack värda för sitt initiativ. Nu gäller det att gå vidare och bearbeta de uppslag och möjligheter som skapats genom denna kongress.

Framstegsmelodier i Kramfors

I Kramfors hölls den 9 november föregående år en socialvårdskonferens och om densamma skriver tidningen Nya Norrland för den 10 november bl. a. följande:

"Med landshövdingetal och hjärtlig stämning inleddes Kramfors konvalescentförening och Kramfors SDUK:s socialvårdskonferens, d. v. s. den hjärtliga stämningen förflyktigades inte heller sedan landshövdingen lämnat talarstolen och lokalen utan den stod sig tiden ut. Någon knivkastning mellan partiellt arbetsföra på ena sidan och ohägade arbetsgivare på den andra förekom alltså inte. Alla var eniga om att en hel del måste göras för att bereda arbete och ökade försörjningsmöjligheter åt de partiellt arbetsföra och i stort sätt var man också enig om sätten härför."

Landshövding Stattin gav i sitt inledningsanförande prov på stor kännedom om de partiellt arbetsföras problem. Det är en fundamental princip att självförsörjningsförmågan bör ökas, sade landshövdingen bland annat. Vi får inte missförstå uttrycket partiellt arbetsför. I någon mån passar den bedömningen in på de flesta av oss. Hur många är väl de som helt skulle kunna försörja sig på vilket yrke som helst? Även människor med ett eller annat lyte bör dock, om de placeras på rätt ställe, få möjligheter till full försörjning. Vad tbc-patienterna beträffar råder speciella problem. Öppna marknaden kan endast i undantagsfall tillåta den succes-

(Forts. å sid. 20.)

Fritiof Nilsson-Piraten:

Teckningar ur minnet

Det var vinter och om natten hade det snöat på skaren, men än var skogsvägen ospärad där jag i landsfiskalens Ford åkte mot Tullerum vid Sommastranden i N. Wl. Himmeln var klar, solen sken, i dunklet under granarna föll nysnön som ett fint puder. Med landsfiskalen som introduktör var jag på väg till mitt första möte med Fredrik Rääf. En backe ner, en skarp krök, en backe upp, där hade vi Asbyvägen längs stranden och framför oss gnistrade N. Wifjärden. Vi togo av åt höger och voro strax framme vid Norrnäs.

En strandtomt där några björkar lämnats kvar bland fruktträden, i strandstupet en rödstruken stuga mot en kuliss av alar med vita fläckar i knotterskinnet, en rad stickelbärsbuskar visande från landsvägen till trappan. Två tomma grindstolpar, grinden var väl avlyftad och ställd i vinterkvarter i vedbon. Träden slog blå skuggor över snön och i den stilla luften stod röken som en rostig korkskruv ur skorstenen.

Fiskalen kastade en filt över kylaren och sade:

— Han har kaffet på!

— Det är eld i spisen, medgav jag, men han är inte hemma.

Och stolt över min skarpsblick pekade jag på ett fotspår från trappan till grinden, där fanns bara ett spår och det var *utspår*.

Men fiskalen tog inte syn för sägen och ville inte hålla fotspåren för fullt bevis. Det var så, förklarade han, att Fredrik Rääf var en man med egna vanor. Kom han sent hem en natt och det var nyfallen snö, så hände det att han gick *baklänges* in till sig. Och sen kunde han ligga ostörd i sin brits och glädja sig åt att obehärligt tidiga besökare vände om vid grinden, sägande: Se ingenjören! Han är allt redan ute, han.

Man ringde inte på i Norrnäs, man *tutade* på. Ett bilhorn var monterat i dörren med gummibollen på utsidan. Vi stampade av oss snön på trappan och fiskalen gav signal. Inifrån svarade ett hundskall och hördes fotsteg, dörren gick upp och där stod Fredrik Rääf med en drypande slev i handen och klädd i byxor och skjorta utan krage, med ärmarna uppkavlade över armbågarna. Han hade brått att stänga dörrarna om värmen och manade oss strax, hjärtligt men bestämt, genom förstun in i stugan där luften var stark av tran och tobak. En dörr stod öppen till köket där han hade en gryta med grävlingspäck över elden. Grävlingflott blandat med vaselin och trätjära ger en utmärkt läderolja, den bästa för jaktstövlar. Vår värd måste för en stund återvända till sin gryta, genom den öppna köksdörren konverserade han fiskalen medan terriern Spets nosade kring mina fötter.

Rummet där vi sutto var det enda, som var i bruk vintertiden då det var både matsal och salong, skrivrum och sängkammare. Ett stort fällbord stod framför den längsta soffa jag sett, den upptog hela gavelväggen, var rödmålad och så smal och obekvämt att den kallades Dygden (som jag sedermera fick veta). Till bekvämlighet i övrigt ett par länsstolar och några gustavianska stolar av ädelt snitt. På skrivbordet vid ena fönstret hade telefonen sin plats i en samling fossilier, flintyxor, pilspetsar, fotografier, gamla kotiljongsmärken och mitt upp i allt detta en långrevslåda med sitt vådliga innehåll.

Invid köksdörren hängde en hylla med brännvinsglas, somliga hela, andra på träben eller protes av kork. På väggarna voro spända skinn av grävling och räv, där hängde bössor, pistoler

och fiskedon. En gammal vargtrumma tjänade som rökbord framför den stora öppna spisen där elden pyrde i sitt famnträ tjockt som en kvarnbjälke. Dessutom fanns en brokig mängd husgeråd: gamla silverstakar, ärvda dyrgripar, antikviteter, kuriositeter, souvenirer från skilda länder. Och varje sak hade sin historia, värd att höra. Där var trofén på spiselkransen, en björn av massivt silver, ryske tsarens segrarpris i 1903 års biltävling Petersburg—Vladivostok och åter. Den tidens bilar på den tidens vägar! Bensindepoter voro upprättade längs hela den oändliga banan, allt var organiserat men organisationen var rysk. På återvägen från fjärran östern funno de tävlande inga depoter, de hade försvunnit och depotförvaltarna med dem. Fredrik Rääf var den ende tävlanden som återkom till Petersburg per bil, en bil som rök som ett lokomotiv ty den eldades med ved. Han var utbildad ingenjör och tekniskt häändig, hade resolut byggt om sin maskin för fast bränsle, köpt yxa och såg och hållit sig till skogsvägar.

När späcket var nedsmält gjorde Fredrik Rääf toalett genom att sätta kragknapp i skjortan och bjöd sedan på kaffegök. Vi började dricka och vara tillsammans. Då jag skulle tända min cigarett tog jag en tändsticksask från trumman-rökbordet, den var tung och någonting skramlade i den. Asken var full av äkta pärlor, somliga stora som hasselnötter, svarta pärlor och vita, blåskimrande eller skiftande i rosa. Fredrik hällde ut pärlorna på trumman och talade om pärlfisket i Ydre, de flesta pärlorna hade han fiskat i Bulsjöån. Rösten var skrovlig av tobak, men han var en god berättare, det var kärna och must i orden och sten i stilen. Han älskade den korta, drastiska sentensen. Lika mycket som hans tal fångslade blicken i hans öga, spelande av liv, glimmande av gott humör och munter malice. Då och då for han med handen i sitt mörka, rufsiga hår som föll i en egensinnig lock över pannan. Hans skratt kluckade som en flaska.

Tiden led, fiskalen och jag måste bryta upp och jag bad Fredrik följa med till stan. Tyvärr var han förhindrad. Bryggarbilen var att vänta fram på dagen, han hade satt kista för ett rävgryt i Yxnerumsskogen och det måste ses till, annat att förtiga. Han var överhopad av göromål. Men om fjorton dagar var det påsk och jag bjöd honom hem till mig på långfredagen. Till påsken brukade jag ta hem blåmusslor från Göteborg och laga en mus-selsoppa som gjorde fastan till en fest. Han lovade komma och han kom med en förning av färsk lakrom som vi kryddade helt lätt med lök och spansk brandy. Det är en spis!

Jag är glad och tacksam att jag blev Fredrik Rääfs vän. Han var en trofast kamrat, generös, godhjärtad, fri från onödig sentimentalitet. En originell man och en man med fantasi, som sett en del av livet och världen och kunde berätta om ännu mer. Hans humor var bisarr, han hade ett starkt sinne för den burleska effekten och excellerade i practical jokes. I hans splittrade natur kämpade boheminstinkten och en rolös drift mot en djupt rotad känsla av samhörighet med hembygden, jorden, skogen, sjöarna. Han rymde många motsättningar; bohem och ädling

med stark släktkänsla, muntergök och melankoliker, en hädare som gycklade med svartrockarna men trodde på Gud, kosmopolit och vidskeplig skogsbo, sällskapsmänniska med eremitinstinker, en enstöring som älskade att ställa till folksamling. Han var jägare och sportsman, fiskare, skattsökare, trollkunnig, artist av många fack. Som bilpionjär hade han slösat bort en förmögenhet, han hade byggt telefonkablar i London, flackat omkring i världen för att slutligen återvända till Ydre, där ätten Rääf i Småland har sin rot och rätta hemstad.

*

Fröknarna Roskull och Ross firade sin sommar på kuranstalten i Tranås där jag gjorde deras bekantskap.

Fröken Ross var målarinna och den andra gymnast, två medelålders damer, sportigt förnygrade, välväxta och fina i hullet. De talade gärna om hur fördomsfria de voro och sådant ger ju tanken att frigjordheten är ett yttre skal bara. De hade hört talas om Fredrik Rääf, hans rykte retade deras nyfikenhet och de lågo efter mig med böner att jag skulle följa med till Tullerum och introducera dem hos Fredrik. Jag varnade dem för-gäves att räven biter gäss. Till sist gav jag efter för deras enträgenhet och ringde till Fredrik.

— Hur är de? frågade han.

— Det får du känna efter själv! svarade jag.

Då bjöd Fredrik på middag. Jag stuvade in fröknarna Roskull och Ross och några buteljer vin i en bil och körde de tre milen till Tullerum.

Det var sommarsol och blå himmel, skogen stod moget grön, ängarna rykte av frömjöl, fjäden vatrades av lätta vindar. Fåglar kvittrade och surret av bin och humlor stod som en ton av violin i luften. Norrnäs flaggade i topp, grinden var majad med unga björkar och rospioner blommade i trädgården.

Fredrik hojtade välkommen från trappan, han var klädd i storrutig kostym och den flata stråhatten, som var konstruerad som chapeauclaque. Han hade haft främmande på morgonen och var uppspelt av frukostrips och kaffegökar. På väg till grinden klappade han ihop hatten och singlarde den vårdslöst upp i luften, den rundade ett äppelträd och återvände till hans hand som en dresserad fågel. Hunden Spets gläufte och dansade sig yr efter sin egen svanstipp.

Fällbordet stod dukat under körsbärsträdet. Där var sill och hummer i burk, kantareller i ättika, torkad färbog och kumminost, men det var dukat med djupa tallrikar och några brännvinsglas syntes inte. Pilsnern hade kylts i sjön, Fredrik kom med den i en vattendrypande kräftbur. Därnäst hämtade han från källaren en karott med något som liknade rotmos.

— Så härligt! utbrast fröken Roskull.

— Får vi rotmos till färbogen! sade fröken Ross förtjust.

Men Fredrik skrattade sitt kluckande skratt. Det var inte rotmos, förklarade han. Saken var den att brännvinet var utsupet och fick ersättas av *starkmos*, därav de djupa tallrikarna och

LEILA ANDERSSONS blomsterhandel

GÖTGATAN 69

STOCKHOLM

TEL. 41 55 72 — 42 07 40

REKOMMENDERAS

Allmogevävnader Sven Andersson

Tel. 109 67

BORÅS

Tel. 190 37

"Gud! Jag trodde han skulle varit tatuerad på bröstet."

soppskedarna. Starkmoset var Fredriks egen uppfinning och bestod av sockrade äpplen som fått jäsa till tjugo procents styrka.

— Så originellt! kvittrade fröken Roskull.

— Gud så underbart! sekunderade fröken Ross.

Så blåste Fredrik alle mans skaffning på sitt jägarhorn. Vi satte oss till bords, han lade för oss av starkmoset och vi höjde våra skedar till helan. Det bjöds inga extra tallrikar, vi måste förtära starkmoset innan vi kunde börja äta. Nedsköljt med svalt öl smakade moset inte oävet, det var starkt. Stämningen blev från början hög. Fröken Roskulls kinder blossade och fröken Ross fnittrade som om hon varit kittlad. Fredrik täljde på får-bogen så att spånorna yrde.

Efter smörgåsbordet blev det en paus. Fredrik skulle steka abborrar och jag följde honom till köket för att hjälpa till.

Vi vände våra tallrikar och äta abborren på baksidan, Fredrik sparade gärna på disken. Men abborre kunde han steka, det var en förträfflig anrättning med hackad dill och färsk potatis. Vi

Önskas hyra

Inbördes stöd är det bästa stödet

Gift, barnlös, medelålders jurist, som omedelbart blir utskrivnen från sanatorium, önskar starta advokatbyrå för tuberkulossjuka klienter i Stockholm eller annan större stad. Centralt belägen kontors- och bostadslägenhet behöves. Även möblerat rum kan vara tillfyllest.

Svar till sign. "Defensor", denna tidn. kontor, f. v. b.

drucko svalkande mosel ur stora glas och till dessert äto vi körsbär direkt från trädet som vi sutto under, det var bara att sträcka upp handen och plocka.

Fredrik hade varit uppe i gökottan och hans dags strapatser började verka. Vid kaffet sade han att han kände sig som en sprängeldad kakelugn och för att inte krevera måste han ta sig ett dopp. Han gick in till sig stora vägen och efter ett par minuter hoppade han i sjön köksvägen. Det var bara några steg från kökstrappan ner till bryggan, vi hörde plaskandet när han dök. Vi sutto kvar, smuttade på kaffet, rökte och smälte maten i tyst välbehag. Brisen hade mojnät, fjärden låg blank, röken steg lodrätt från cigaretterna. Bordduken fläckades som en panterhud av ljus och skuggor, luften var tung av värme och balsam. Damerna voro heta, de andades kort och små rapningar mullrade i deras strupar.

Rätt vad det var höjdes ett rop bakom stugan. Blunda, mina damer! Blunda! — Och i nästa nu kom Fredrik dansande runt knuten, spritt naken. Fröknarna Roskull och Ross höjde ett anskri och blundade, åtminstone föreföll det som om de blundade. Med enkel värdighet kom Fredrik fram till oss, drog ut bordslådan och valde sig en ny skjorta.

På hemvägen från Norrnäs sade fröken Ross:

— Gud! Jag trodde han skulle varit tatuerad på bröstet.

— Det var han också, försäkrade fröken Roskull.

*

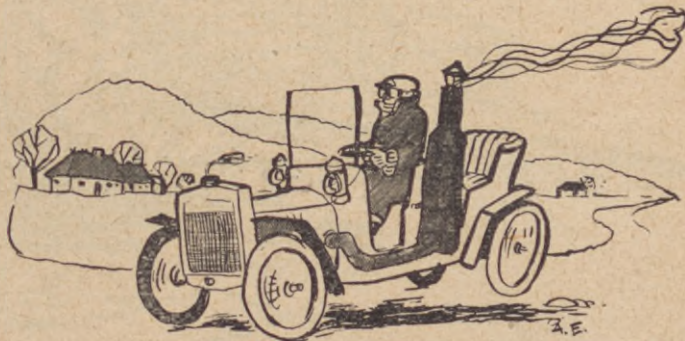
Första gången Fredrik Rääf gästade mitt hus var som sagt en långfredag och sedan gjorde vi till sed att han firade långfredag hos mig. Han stannade då över natten och påskafton pickade vi ägg, äto ägg och drucko äggtoddy. På fredagen höllo vi oss strikt till fastanmat, musselsoppa var stående rätt och sedan blev det lax eller röding. Fredrik hade alltid med sig något bidrag till menun, lakrom eller gäddrom eller en burk salt sommaströmming.

En påsk skickade min leverantör i Göteborg av misstag fyra dussin ostron i stället för musslor. Man klagar inte över ostron till långfredag och det gjorde jag inte heller, så långt ifrån att klagas slog jag upp min källares klenod, en Rehnbergs sädes på rhenvinsbutelj. Jag hade fått flaskan i present av en vän, det var gamle Rehnbergs högsta märke, som varit ur handeln i många år. Fredrik kom med en gammal latinsk zoologi och en utturstek, boken hade han med sig för att rättfärdiga steken. Det visade sig att auktor (vars namn jag tyvärr glömt) hänförde inte bara uttern utan också bävern och flodhästen till fiskarna, en omständighet som blottar det klerikala inflytandet på den zoologiska systematiken.

Flodhästen tyder väl på att den koptiska kyrkan haft ett finger med i spelet. Fredrik hade marinerat steken i fyra dygn och den var färdig att sättas i ugn.

Fredrik Rääf var sonson till den namnkunnige L. F. Rääf i Småland, den vittre ydredrotten. På tal om farfaderns gravhög vid Östra Lägern och en broders maseoleum på en holme i samma sjö brukade Fredrik säga: Jag fattig fan får väl nöja mig med en ståplats på Sunds körgård!

Sedan länge tittar Fredrik Rääf på gräset underifrån. Det ligger ingenting av pietetslöst skämt i detta uttryck, det är en metafor av den art som min avlidne vän gillade. En vinterdag för ett dussin år sedan följde jag honom till hans grav på kyrkogården i Sund.

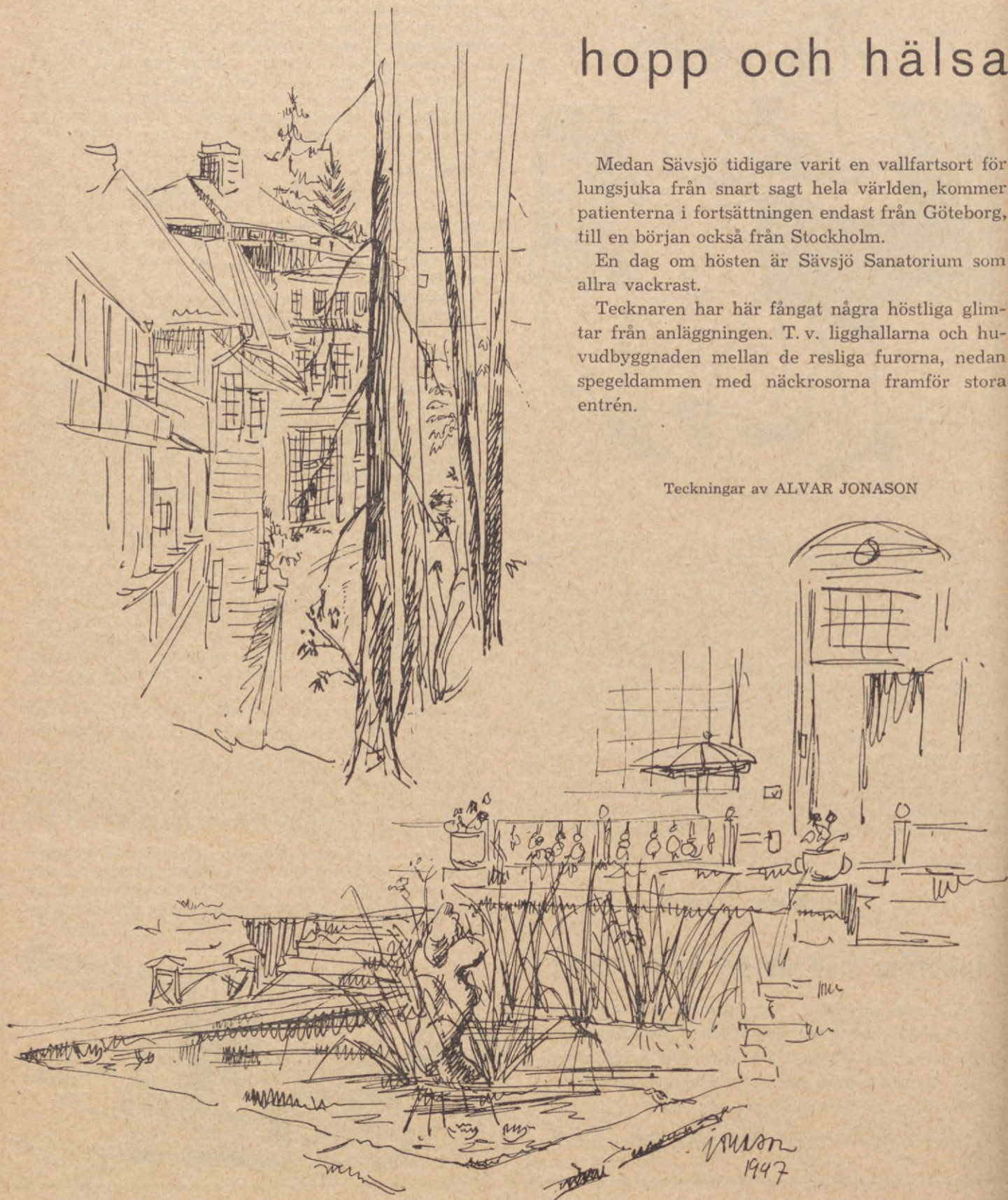
Där smålandsluften ger de sjuka hopp och hälsa

Medan Sävsjö tidigare varit en vallfartsort för lungsjuka från snart sagt hela världen, kommer patienterna i fortsättningen endast från Göteborg, till en början också från Stockholm.

En dag om hösten är Sävsjö Sanatorium som allra vackrast.

Tecknaren har här fångat några höstliga glimtar från anläggningen. T. v. ligghallarna och huvudbyggnaden mellan de resliga furorna, nedan spegeldammen med näckrosorna framför stora entrén.

Teckningar av ALVAR JONASON

Jonason
1947

Världens tungor tystnar i Sävsjö

Några intryck från ett höstbesök på Sävsjö Sanatorium

Av redaktör ERIK ROSENQVIST

En anmärkningsvärd händelse inom svensk tuberkulosvård inträffade den 1 september 1947, då Göteborgs stad för en summa av kronor 515,000 övertog Sävsjö Sanatorium i Sävsjö.

Detta är det andra i ordningen av de större privatsanatorier, vilka inköpts av Göteborgs stad. 1941 förvärvades Romanäs Sanatorium.

För Sävsjö planeras nu vissa ändringar och kompletteringar, vilka, när de väl genomförts, kommer att ge Göteborg ett värdefullt tillskott av högklassiga vårdplatser för lungsjuka.

En tidningsman, redaktör Erik Rosenqvist, som i höstas besökte Sävsjö i samband med dess övergång i nya händer, ger här några intryck från sanatoriet.

Man hör både danska, polska, estniska och lettiska i Sävsjö-sanatoriets trappor och korridorer, men några ryska världsmusiker, tjeckiska författare eller ungerska köpmän kommer inte i fortsättningen att få vila och bot under de resliga furorna och granarna i den vackra parken. De utländska tungomålen nu är sköterskornas. Personalbristen har nämligen gjort, att man måste ta in en hel del utlänningar för att fylla luckorna bland de anställda.

Just nu badar de tomma ligghallarna i den nästan ofattbart starka solen. I spegeldammen lyser röda näckrosor och på bänken tar gamle trotjänaren vaktmästare Oscar Karlsson en liten siesta. Han har just gått postronden, ett av de tusen bestyr han dagligen haft under 47 arbetsår.

— Jag undrar, hur man kommer att trivas bland bara göteborgare, säger den pigge 71-åringen. Men förmodligen blir det väl ingen större skillnad. Göteborgarna lär ju vara piggt och trevligt folk, så klientelet kommer nog inte att vansläktas, när sanatoriet byter ägare.

Vi anställda stannar allihop, både de nya och min gamle kamrat från 1909, maskinist Henriksson.

Karlsson är ett med "sitt" sanatorium och vid spegeldammen berättar han om romantikens och de glada skrattens sjuklingar. De är inte som andra sjuka, säger han. Många av dem blir ju bra men även de som inte har något hopp märks det sällan på. Jag glömmer t. ex. aldrig skådespelaren Nisse Lundell. Han var glädjespridaren här i lika hög grad, som när folk trängdes vid biografernas biljettluckor för att se honom.

Det vilar ett förunderligt lugn över sanatoriet. En fläkt för doften av barr och fur över de mjuka mossmarkerna och i parken lyser solen på röda, gula, vita och blå blommor. Under parasollen på verandan vid stora ingången sätter sig två patienter, vilar och andas in den friska botande luften. Det här verkar inte vara något "dödens väntrum". När vi väntar på chefsläkaren doktor Idestrom, vid vars dörr ett rätt komiskt hästhuvud skrattar, kommer tidigare patienter för undersökning. De hälsar hjärtligt på sjuksköterskorna, och deras: "Hur står det till?", besvaras inte med det traditionella "tack bra-et" utan de leende ansiktena uttrycker den glädje och förtröstan, som man väl knappast kan få se annat än på en anläggning av detta slag.

Doktorn öppnar sin dörr, i det dunkla röntgenrummet surrar apparaterna och en klocksignal ger då och då besked om att man kan titta på en plåt, där en liten svart fläck på en lunga kan säga så mycket om ett människoöde.

Inga större förändringar genom försäljningen

— Det blir inga större förändringar här genom att Göteborgs stad blir sanatoriets nye ägare, säger överläkaren, doktor Georg Idestrom. Själv stannar jag kvar liksom hela personalen. Den enda egentliga skillnaden blir att klientelet kommer att begränsas till göteborgare och kanske till en början även ett 20-tal stockholmare medan vi tidigare tagit emot patienter från snart sagt hela världen. Men eftersom patientantalet förmodligen kommer att öka måste personalen utökas. Vi räknar med att få en sköterska på varje avdelning samt avdelningssköterska, nattsköterska och en laboratoriesköterska mot hittills två avdelningssköterskor samt en laboratoriesköterska med avbytare.

Patientantalet ökas till ett 90-tal

— Antagligen blir sanatoriet snart fullbelagt och då kan vi ta emot 95 patienter, säger syssloman Anders Tidestrom, som anser att försäljningen var lycklig. Omkostnaderna blev nämligen så småningom för stora för att det skulle kunna löna sig med privat drift. För personalens del blir ju anställningsförhållandena också bättre nu och den stora fördelen är naturligtvis att pensionen ordnats överlag i köpeavtalet. Glädjande är också att anstalten även i fortsättningen stannar inom tbc-vården. Sävsjö sanatorium har nämligen inte bara fyllt en mycket stor uppgift, utan kommer säkert att göra det även i fortsättningen.

Vaktmästare O. Karlsson, trotjänare vid Sävsjö sanatorium.

Gott Nytt År 1948 tillönskas av

STOCKHOLM:

Aleman, Alice, Doktorinna, Odengatan 22
Andersson, Nils V., Pälsvaaffär, Hamngatan 36
Andreen, Andrea, Läkare, Köpmantorget 2
Anzén, Georg, Läkare, Götgatan 15
Arleij, Folke, Järnaffär, Valhallavägen 75
Aromatic, Industri AB, Bryggvägen, Gröndal
Bellander, Gunnar, Läkare, Leksandsvägen 22, Nockeby
van Berkels Patent, AB, Kungsgatan 72
Bjerlöv, Herbert, Läkare, Norr Mälärstrand 72
Björklund & Co, Rudolf, AB, Malmstorgsgatan 8
Blomkvist, John E., Tandläkare, Centralpalatset
Branting, Georg, Advokat, Västmannagatan 1
Brenner, Sam, Järnaffär, S:t Eriksgatan 94
Bretz-Lydid, E., Tandläkare, Essinge Högväg 44
Brobeck, John, Tandläkare, Sturegatan 16
Byggmästarnas Materialaffär AB, Narvavägen 3
Byrenius, Gustav, AB, Birger Jarlsgatan 32
C. T. C., AB, Nybrogatan 7
Cederholm, Nils H., Skorstensfejarmästare, Skulptörvägen 15,
Hammarbyhöjden, Enskede
Cederlöv, E., AB, Humlegårdsgatan 12
Centralbadets Tvättinrättning AB, Holländaregatan 9 B
Crafoord, Clarence, Docent, Sabbatsbergs Sjukhus
Damm Salonger, Varvsgatan 4
Danielsson, Signé, Läkare, Carl Larssonsväg 15, S. Ångby
Drougge, Adolf, Läkare, Liljeholmsvägen 8
Elema, AB, Kungsgatan 34
Ellena, Päls & Damkonfektion, Drottningholmsvägen 12
Engstrand, Gunnar, Grosshandlare, Nybrokajen 5
Engström, Gunnar, Tandläkare, Birger Jarlsgatan 44
Eriksson, Herman, AB, Torsgatan 47
Erma, Kem. Tekn. Fabrik, Kammakaregatan 5
E:son Ernhall, Stig, Tandläkare, Stureplan 19
Essinge Ängtvätt, St. Essingen
Essler, Bengt, Tandläkare, Karlavägen 52
Folke & Co, AB, Nybrogatan 3
Forsberg, C., Firma, Hantverkaregatan 85
Franska Modsalongen, Drottninggan 51
Francker, Paul, Läkare, Karlavägen 41
Gran, R., Läkare, Grevturegatan 18
Gustavsson, A. C., AB, Kungsgatan 16—18
Hector, Stefan, Tandläkare, Kungsgatan 70
von Heideman, Eva, Tandläkare, Östermalmstorg 5
Hellgren, Lennart, Tandläkare, Drottninggatan 90
Holmberg, Nils, Läkare, Polhemsgatan 36
Holmgren, M. Gustav, Skorstensfejarmästare, Karlbergsvägen 22
Håkansson, Einar, Läkare, Högbergsgatan 40
Johannesson, E., Skorstensfejarmästare, St. Nygatan 36
Johansson, Axel, Körsnär, Västerlånggatan 60
Jonsson, A. V., Stadsmäklare, Hornsgatan 26
Jäderholm, K. Bruno, Läkare, Ersta Sjukhus, Röntgenavd.
Kaféet, Barnhusgatan 6
Kindberg, G., Läkare, Torsgatan 60
Kinocentralen AB, Drottninggatan 47
Lavass, M. G. & A. Rundkvist, Hornsgatan 144
Leffler, Janne, Läkare, Inedalsgatan 1
Leja-Magasinet AB, Norrmalmstorg
Lind, Tore, Läkare, Hornsgatan 1
Lindeen, S., Pälsvaaffirma, Drottninggatan 12
Lindström, Bo, Läkare, Hammarbybacken 43, Hammarbyhöjden
Ljungqvist, August, Urmakeri, Beridarebangatan 23 A
Lundberg, H. G., Regeringsgatan 44
Lundin & Törnberg, Pälsvaaffirma, Mäster Samuelsgatan 12
Lövtråbolaget, Norrtullsgatan 20
Munthers Industri AB, Norr Mälärstrand 56
Möller & Co, AB, Åsögatan 142
Möllerström, J., Läkare, Östermalmsgatan 5

Nilsson, Josef A., Målerifirma, Runebergsgatan 12
Nockeby Tvätt & Strykinrättning, AB, Drottningholmsvägen 603
Nordstrand, H., Pälsvaaffär, Storgatan 11
Nordström, C., & Co., Fridhemsgatan 46
Odenrantz, G., Läkare, Bragevägen 9—11
Olausson, Erik, Skomakeri, Norrtullsgatan 28
Olsson, Rune, Läkare, Murarevägen 8, Abrahamsberg
Orell, Svante, Docent, S:t Görans Sjukhus
Otillys Konditori, Vargentinsgatan 7
Otterby, S., Firma, S:t Eriksgatan 76
Palmqvist, A., AB, Humlegårdsgatan 13
Perfekt-Stil, AB, S:t Eriksgatan 23
Persson, S. P., AB, Västerlånggatan 38
Pettersson, Sigfrid, AB, N. Stationsgatan 25
Pettersson & Mentzing, Gamla Brogatan 17
Rabe, Harald, Överläkare, Beckomberga Sjukhus, Ångby
Rossander, Gunhild, Läkare, Hornsgatan 64 A
Rudoffs Bilverkstad, Slussen
Röjdmark, Oscar, Läkare, Upplandsgatan 50
Sandahls Pälsvaaffär, Humlegårdsgatan 17
Sandegren, Bertha, Läkare, Folkungagatan 122
Schaub & Co, Bolidensvägen 14—16
Schongin & Engström, Hamngatan 17
Schyldt, C. A., Elektro-Finmekanisk Verkstad, Norrtullsgatan 65
Sellberg & Co, Fröhandel, Munkbron 3
Stockholms Pantförsäljning, Mälartorget 15—17
Ström, P. A. & Co., Humlegårdsgatan 10
Ståhlberg, Harry, Verkmästare, Sibyllegatan 83
Superior, AB, Nybrokajen 7
Sven-Engelska Skrädderiet, AB, Drottninggatan 64
Trädgårdhs Åkeri, Carl Trädgårdh, Sveavägen 129
Wagner, S., Tandläkare, Sveavägen 49
Varubelåningen, K. E., Elovsson, Blekingegatan 28
Varubelåningen, Tunnelgatan 1 B
Vega, Agentur AB, Odengatan 39
Wendlers Revisionsbyrå, Biblioteksgatan 9
Werner, Hugo, Läkare, Sveavägen 52
Winterthur Försäkringsbolaget, Engelbrektsplan 2
Vaxholms Nya Ångfartygs AB, Hovslagaregatan 5
Wretman, Tycho, Firma, Kungstengsgatan 38
Väskan, Reseffektaffären, Kungsgatan 23
Yellow Cab AB, Birger Jarlsgatan 37
Åhléns Blomsterhandel, Biblioteksgatan 5
Örby-Tvätten, Thuringevägen 61—63, Älvsjö 2
Östlings Järnaffär, Abrahamsbergsvägen 2, Abrahamsberg

STOCKHOLMS OMGIVNINGAR:

Andersson, Folke, Tandläkare, Hamngatan 2, Vaxholm
Bälters Bilverkstad, Malmvägen 2, Tureberg
Claesson, Bertil, Tandläkare, Landsvägen 58, Sundbyberg
Ekman, Nils O., Skorstensfejarmästare, Sagavägen 11, Saltsjö-
baden
Ekmans Sybehörsaffär, Fullerstavägen 18, Huddinge
Eriksson, J. E., Skorstensfejarmästare, Storgatan 5, Huvudsta
Ewemaskiner, AB, Sjödalsvägen 23, Huddinge
Flood, S., Förvaltare, Ahlby Gård, Fittja
Garnboden, Fullerstavägen 20, Huddinge
Gentz, Carl, Läkare, Strandvägen, Saltsjöbaden
Gustavsson, G., Skorstensfejarmästare, Villagatan 1, Sundbyberg
Gustavssons Skrädderi, Affärshuset, Huddinge
Halldén, Carl, Skorstensfejarmästare, Skogalund 100, Ektorp
Hellström, S. G., Läkare, Charlottenburg, Råsunda
Huddinge Järnhandel, Huddinge
Insulander, Sten, Läkare, Djursholm
Keller, Helge, Skorstensfejarmästare, Gribbyvägen 34, Spånga
Kumlin, Emil, Skorstensfejarmästare, Fogdetorpsvägen 29,
Södertälje

Mariehålls Svetsnings AB, Vintervägen 28, Sundbyberg
Melin, Ake, Läkare, Länssanatoriet, Uttran
Olsson, Karl, Skorstensfejarmästare, Terassvägen 9, Stocksund
Olsson, P. G., Läkare, Sjövägen 18, Råsunda
Spånga Ved & Brädgårdar AB, Spånga
Stenqvists Elektriska Inst.-Affär, Box 41, Huddinge
Toreborgs Landstvätt, Nynäsvägen, Handen
Wallgren, Erik, Stadsläkare, Södertälje
Wickberg, Gösta, Läkare, Skolvägen 2, Norrviken
Vårby Tvätt, Fittja
Östling, Börje, Skorstensfejarmästare, Frekevägen 7, Djursholm

BODEN:

Egon Hanséns Livsmedel, Svartbyvägen 33

ESKILSTUNA:

Karlsson & Nilsson, AB, Knivfabrik, Tullgatan 5

GÄVLE:

Sjöberg, A. Ferd., AB

HALMSTAD:

AB Halmstads Murbruksfabrik
Johansson, Joh. M., AB, Klammerdammsgatan 3
Levin & Nilsson

HELGUM:

Helgums Konsumtionsförening

HÄLSINGBORG:

A. K. Petterssons Efr. A. Olofsson, S:a Storgatan 43

KALMAR:

Firma Alb. Palmqvists Pälsvaruaffär

KORSNÄS:

Olsson, Melker, AB

KUNGSBACKA:

Eskilstunaboden, AB

LINKÖPING:

Boklund & Co., John

LULEÅ:

Luleå Stadshotell Rest.-AB

MORA:

Mattsson, F. M., AB

NORRKÖPING:

Lindströms Tricotfabrik, Abel, AB

SUNDSVALL:

Hedberg, Gustav, Läkare, Nybrogatan 21
Johansson, Nils, Läkare, Thulegatan 27
Lipschütz, E., Överläkare, Länslasarettet

PATIENTFÖRENINGAR:

Föreningen Enighet, Sanatoriet, Arvika
Patienternas Understödsförening, St. Ekebergs Sanatorium,
Axvall
Sävstaås Sanatoriums Patientförening, Sävstaås
Broby Patienters Självhjälpsförening, Sanatoriet, Broby
Föreningen Hjälpssamheten, Kroppefjälls Sanatorium,
Dals-Rostock
Patientföreningen, Eksjö Sanatorium
Hällnäs Sanatoriepatienters Understödsförening, Hällnäs
Högbo Patienters Understödsförening, Högbo, Falun
Patientföreningen, Garphyttan
Sandarnas Patienters Understödsförening, Göteborg
Källtorps Patienters Understödsförening, Göteborg
Valbo Patientförening, Hagaström
Hålahults Patienters Understödsförening, Hålahults Sanatorium
Patientföreningen, Kungshults Sanatorium, Hälsingborg
Hessleby Patienters Understödsförening, Hessleby Sanatorium
Kolnårdssanatoriets Patienters Understödsförening
Vattholma Sanatoriums Patientförening
Solbackens Patienters Självhjälpsförening, Kullsveden

Fagereds Patienters Understödsförening, Lia
Lugnets Patienters Handels- & Understödsförening, Lugnet
Löts Sanatoriums Patienters Understödsförening, Malmby
Moheds Patienters Understödsförening, Fack 4, Mokorset
Mållilla Patienters Understödsförening, Mållilla Kyrkby
Blommenhofs Patienters Understödsförening, Nyköping
H. P. Handels- & Understödsförening, Sanatoriet, Nyland
Romanäs Patienters Förening, Sanatoriet, Romanäs
Furs Patienters Understödsförening, Sanatoriet, Saleboda
Sandträsk Patientförening, Sanatoriet, Sandträsk
Spenshults Patienters Understödsförening, Sanatoriet, Spenshult
S:t Görans Lungtuberkulospatienters Understödsförening,
Stockholm
Selggrens Sanatoriepatienters Understödsförening "Hallen
Vilan", Strömsbro
Svenshögens Patienters Självhjälpskassa, Svenshögen
Sävsjö Patienters Förening, Sävsjö
Väsby Sanatoriepatienters Understödsförening, Upplands Väsby
Patientföreningen vid Centralsanatoriet, Uppsala
Patienternas Understödsförening, Länssanatoriet, Uttran
Söderby Patienters Understödsförening, Söderby Sjukhus,
Uttran
Follingbo Patientförening, Fack 45, Visby
Skogsfjällets Patienters Understödsfond, Västerås
Sjö-Gunarsbo Patienters Understödsförening, Åsunden
Älvkarleö Tbc-sjukstugas Patientförening, Älvkarleö
Föreningen Nyttä och Nöje, Sanatoriet, Örnsköldsvik
Patientföreningen Faxbruset, Nordhem, Österås

KONVALESCENTFÖRENINGAR:

V:a Hälsinglands Konvalescentförening, Fack 34, Bollnäs
Södra Älvsborgs Läns Konvalescentförening, Borås
Eskilstuna Lungkonvalescenter, Eskilstuna
Konvalescentföreningen för Tbc-lungsjuka i Eslöv med omnejd
De Lungsjukas konvalescentförening i Kopparbergs län u. p. a.,
Falun
Göteborgs Lungsjukas Centralförening, Hertzia, Göteborg
Hofors Konvalescentförening, Hofors
Understödsföreningen för Lungsjuka, Hälsingborg
Ängermanlands Lungsjukas Konvalescentförening, Härnösand
Jönköpings Läns Lungsjukas Centralorganisation, Jönköping
Kalmar Konvalescentföreningen för Lungsjuka, Kalmar
Kalmar läns Centralorganisation för Lungsjuka, Kalmar
Konvalescentföreningen för Tbc-lungsjuka i Blekinge län,
Karlskrona
De Lungsjukas Konvalescentförening i Karlstad med omnejd,
Karlstad
Kramfors Konvalescentförening, Kramfors
De Lungsjukas Förening i Kristianstads län, Kristianstad
Norra Hallands Konvalescentförening, Lindome
De Lungsjukas Förening i Östergötland, Linköping
Kronobergs Läns Konvalescentförening, Lugnet
Luleå Konvalescentförening, Luleå
Konvalescentföreningen Bången, Lycksele
Konvalescentföreningen för tbc-lungsjuka i Lunds stad, Lund
Understödsföreningen för Lungtbc-sjuka i Malmö stad med om-
nejd, Malmö
De Lungsjukas Förening & Understödsfond u. p. a., Norrköping
Nybro Konvalescentförening för lungsjuka, Nybro
Gävleborgs Centralorganisation för Lungtuberkulösa, Sandviken
Sandvikens Konvalescentförening, Sandviken
Västerbottens Norra Konvalescentförening, Skellefteå
Föreningen för Lungsjuka i Stockholm, Stockholm
Stockholms Läns Lungsjukas Konvalescentförening, Sundbyberg
Medelpads Lungsjukas Konvalescentförening, Sundsvall
Konvalescentföreningen Lövsta, Umeå
Uppsala Läns Konvalescentförening, Uppsala
Hallands Lungsjukas Centralförening, Varberg
Varbergs med omnejds Konvalescentförening, Varberg
Västerviks Konvalescentförening för T.B.C.-sjuka, Västervik
Föreningen för lungsjuka i Västmanland, Västerås
Örebro Läns Patientförening, Örebro

BOSTADSHUS OCH VÄRDHEM (Forts. fr. sid. 4.)

Familjebostäderna kommer att variera mellan 2 till 4-rumslägenheter. Den ensamstående får ett rum med kokvrå jämte övriga nödiga utrymmen till sitt förhållande. Varje våningsplan är tänkt att innehålla ett par lägenheter för familjer och två eller tre bostäder för ensamma personer. Balkonger, solaltaner eller terrasser böra finnas för att ge hyresgästerna goda tillfällen till utevistelse. Av samma anledning böra fastigheterna vara förlagda till trakter med trivsamma promenader i närheten.

Det är uppenbart att fastigheter uppförda till nutidspris betinga ett hyresvärde, som de sjuka ej mäktat betala. Hyrespriset måste därför ner. Beredningen föreslår en sänkning av hyran till 50 % eller lägre.

Beredningen anser att styrelsen för Göteborgshem skall förvalta dessa hyreshus. Enligt förslaget skall emellertid dispensären och socialläkaren ha visst inflytande vid uttagning av hyresgäster.

Beredningen föreslår vidare att staden måtte för tuberkulösa — liksom också för nervsjukas — räkning uppföra s. k. småstugor, vilka med äganderätt skulle överlåtas till familjer med flera barn. Då de klientel det här är fråga om ofta sakna ekonomiska tillgångar, måste staden oftast svara för hela byggnadskostnaden. Även i fråga om småstugorna skulle en kraftig subvention förekomma. Beredningen har emellertid även utarbetat vissa regler i syfte att förhindra spekulation i de fastigheter varom här är fråga.

Småstugor finansieras numera vanligen på så sätt, att en bank ger lån till halva byggnadsvärdet, därefter kommer ett statligt tertiärlån (amorteringslån) på 25 %, ett statligt tertiärlån utan ränta på 10 % och ett kom-

munalt räntefritt tilläggs lån å 5 % av byggnadsvärdet. Resterande 10 % förutsättes ägaren själv prestera i pengar eller genom eget arbete. För de partiellt arbetsföra skulle finansieringen av småstugeförvärvet lämpligen kunna underlättas på så sätt, att den partiellt arbetsföre finge ett extra kommunalt tilläggs lån å 10 %, löpande med samma ränta som det statliga tertiärlånet och med amortering enligt samma grunder, d. v. s. med en annuitet av 6 %, men ränte- och amorteringsfritt så länge den partiellt arbetsföre bodde i huset och saknade normala inkomster. De partiellt arbetsföras behov av ytterligare lättnader skulle kunna ordnas och regleras på så sätt, att staden i en eller annan form toge på sig räntan för övriga lån, helt eller delvis.

Härutöver anvisar beredningen ytterligare en utväg för ordnande av de partiellt arbetsföras bostadsfråga. Beredningen föreslår nämligen att staden på försök bör förvärva ett antal lägenheter i föreningshus och hyra ut dessa till partiellt arbetsföra av olika slag. Härigenom skulle möjligheter föreligga för sådana som icke kunna få småstugor och som icke ville eller kunde beredas rum i de speciellt för tuberkulösa föreslagna hyreshusen, att erhålla tidsenliga och billiga lägenheter i vanlig hyresbebyggelse.

Nu återstår att se vilken behandling beredningens förslag kommer att få hos vederbörande kommunala myndigheter. En viss borgen för framgång är, att beredningen, som bestod av representanter för samtliga partier i stadsfullmäktige, var enhällig. I den mån pressen hittills yttrat sig har kommentarerna också varit välvilliga. För de partiellt arbetsföras del får man hoppas att det uppgjorda byggnadsprogrammet måtte genomföras så snart tidsförhållandena det medgiva.

MISSPRYDANDE HÄRVÄXT

(även å armar och ben)

Vårtor, födelsemärken o. dyl., borttagas för alltid med Diatermi eller Elektrolysbehandling.

Röda, ådriga näsor o. kinder "skalas" med Kolsyresnö. Även s. k. Eldmärken borttagas.

GERDA FLACH, Kungsgat. 56 I, Stockholm.
Förfrågning från landsorten endast pr tel. 21 15 45.

Sågade och hyvlade trävaror

Byggnadsplattor

Brännved av alla sorter

Kol och Koks

Uppsala läns skogsägareförening u. p. a.

Telefon namnanrop "Skogsägareföreningen"

GAVLEVERKENS

Gasspisar — Vedspisar — Vattenvärmare

I modernaste konstruktion och arkitektur

Tackjärnsgjuteri — modellverkstad

Mek. verkstad — emaljverk

GAVLEVERKEN AB

Tel. 3643

GÄVLE

Tel. 3643

BETALD ANNONSPLATS

SPÅR I TÖVÄDER

Av MARGIT GEIJER-RÅBERG

Det är en snål blåst i dag. Granarna vajar av och till, det gnäller och knarrar och susar som om hela skogen klämde i med en låt på en ostämnd fiol. Himlen hänger som ett grått vaddtäck, uppfäst i kanterna av tallarnas vassa spiror. Den snö, som ligger kvar här i gläntan, är grå den också, storporig och smutsig.

Men till vilket underfundigt mönster förvandlas inte ekorrhjät och kråkspark i de lösa, vattensjuka snödrivorna! Titta bara! Det ser ut som om en illmarig trollpojke från Tjäråsbråten roat sig med att försöka härma de olika djurens steg med sitt ritstift, med vilket allting blivit förvrängt och tokigt som i sagan.

Mossen ligger och kurar med nakna starttivor och i skogsbrynet skjuter kantiga stenåsar upp som ryggarna på ilsket fräsande jättekattor... Jag känner mig som om jag stode i ett urtidsland, omgiven av farliga, främmande djurarter och deras spårstämplar, växande i den tätande skymningen — allteftersom jag själv krymper samman och blir hjälplöst liten... Min barndom smyger emot mig ur skuggor och snöns villsamma trollskrift... Margareta traskar bredvid mig med långa bruna flåtor på ryggen. Det är töväder — precis som nu. Snön klafsar för vart steg vi tar och det droppar entonigt från träden. Vi viskar med huvudena tätt tillsammans, vi är författarinor, kantänka. Skriver bloddrypande romaner om indianer och vita, om Fläckiga Pantern, Brokiga Bandet och Hiawata...

Plötsligt tvärstannar Margareta och nyper mig i armen: "Du...! Titta...!" — Det blir så tyst att vi kan höra ett par trädgrenar gnida mot varandra med ett otäckt, sågande ljud. Vinden sticker oss i näsan med sin lukt av blöt snö och smältvatten. Hiawata tassar närmare utifrån myren och Skinnstrumpan skrattar till mellan tallstammarna — fast hans läte mest liknar en gammal kråkas hesa krax.

Och tänka sig! Tvärs över stigen löper ett spår — märken efter väldiga, tunga labbar... repor efter långa, vassa klor! De gör en lov ut över myren, sen följer de myrkanten in mot skogen på andra sidan... Det är ingen tvekan! viskar Hiawata... väser Margareta. Det är björnsår! En riktig gammal bjässe. Han har kommit lufsande från Harberget, tänkt sig ut över myren, men vänt och tagit vägen åt Tjäråsbråten till.

Vi tittar på varandra. Mörkret ligger tätt mellan stammarna, någon blåser envist på trollflöjt utifrån myren... Vi gör en ansats att springa, klafs, klafs, men hejdar oss på nytt. Skinnstrumpan skrattar åt oss bakom tallstammarna, kra-ha, kra-ha, Hiawata viskar vädjande om plikt och ära. Vi är visserligen inte pojkar, vi är smalbenta och harhjärtade flicksnärtor, men ändå vill vi hellre vara Fläckiga pantern och Brokiga bandet än squaws, som lägger benen på ryggen, gömmer sig i wigwam, lappar byxor och kokar mat, medan de väntar på modiga krigares återkomst. Och därför vänder Fläckiga pantern och Brokiga bandet tillbaka med blanka ögon och bultande hjärtan. Vi smyger, vi tassar så ljudlöst vi förmår i den våta snön.

I händerna håller vi spjut som vi lånat av furans nerblåsta grenar. Vi talar inte till varandra, vi uppför oss i allo värdigt vår urgamla stam.

Spåren leder oss in i snårskogen. Risiga kvistar river oss, smältsnö lossnar från träden och sipprar kittlande ner i nacken. En stor fågel flyger bullrande upp och vi skvätter med händerna krampaktigt flätade in i varandra.

Titta! Där har bjässen vaggat runt en gran! Och där, vid myrstacken, går labbarna i varandra, fram och tillbaka, av och an... Det är ett stort hål i den mäktiga myrborgen. Han har väl bara behövt böja sig fram och nosa, så har den rasat.

Nu är vi framme vid ravinen. Skymningen sveper in de bulliga stenarna i sin mörka kappa, mossan ligger bar på bergskammen, vatten risslar ner mellan stenskrevorna... Fotspåren försvinner... De liksom rinner in någonstans bland stensprickorna och blir borta. Vi jämkar "spjutet" i näven och känner dess tyngd, vi flyttar på våra mockasinkladda fötter i den blöta snön, klafs, klafs...

Och så tänker vi just vända oss till varandra och med illa dold lättnad säja, att nu har allt björnen gått i ide och vi måste nog hem igen till våra wigwam, våra hästar och squaws — då vi på en gång får se det underliga djuret uppe på bergsryggen.

Det har en vit rand över pannan, det är strävt i pälsen och lågbent, det har små stickande, blanka grisögon... Det står däruppe mellan bergsblocken och vädrar med sitt breda, svarta tryne — ett kutigt, raggigt bergtroll, slankigt, kantigt och mager. En klump av trög självmedveten råstyrka i hednisk samklang med skymning och skogens susande trollring... Allting är just sådant som det varit sedan begynnelsen, uråldrigt gammalt med hundraåriga rynkor i bergets grå ansikte.

Det underliga djuret vaggar fram och tillbaka med huvudet, den korta, grova raggen reser sig över manken, det blinkar med ögonen, som om det vore ovant att vara ute, innan det blir nattmörkt. Så tar det några lustiga krumsprång, på en gång makliga och fulla av smidig urkraft — en festligt våryr bachanal på bergets slippriga renlavsmatta.

Ångor av våt bark och kåda böljar ut över gläntan, en uggle tjuter klävt i den fallande skymningen... Det darrar till lite i trädronorna, långt inifrån skogen kommer ett brus, som sakta ökar i styrka, det sjunger i träden kring de två storögda tafatta flickungarna, det klingar ut av vår och förnyelse, i den mörknande vårvinterkvällen med sin smutsiga snö och grå himmel.

En gröngöling, som sett dem komma, ger plötsligt till ett vasst: plitt, plitt... Den raggige krumeluren däruppe fryser skräm — ett brummande, fräsande ljud, som tycks stiga rätt ur jord och vresiga tallrötter. Och så... jo... den är borta, fast ingen vet hur eller vart.

Och björnjägarna kastar sina spjut, som i ett nu inte är annat än torra grenar och flyr hals över huvud för en yrvaken grävlingsgalt i lössläppt vårglädje.

I många dar efteråt gick det trögt att skriva om Fläckiga

FRÅN NÄR OCH FJÄRRAN

(Forts. fr. sid. 10.)

siva invänjning i arbetet, som här är nödvändig.

Till detta slöt doktor Helge Dahlstedt, överläkare vid Österåsens Sanatorium, an genom att betona att eftervården för de lungsjuka måste organiseras. Lämpliga arbeten måste förbehållas konvalescenterna, sade han, och dessutom bör de större arbetsgivarna — i all synnerhet staten — jämka en smula på sina krav om friskintyg för alla anställda. Det är inte bara A-människor som kan arbeta. I det följande gav talaren en del drastiska exempel på de nu rådande bestämmelserna, när det gäller utfärdandet av friskintyg för erhållande av statlig tjänst.

Om betydelsen av den lungsjukes rätta inplacering i arbetslivet talade sedan inspektör Roland Eriksson i statens arbetsmarknadskommission. Principen måste vara att man placerar den partiellt arbetsföra i ett sådant arbete, att vederbörande framgångsrikt kan konkurrera med den friske. Man skall inte gå någon välgörenhetens väg för att bereda den partiellt arbetsföra arbete, sade talaren bland annat.

Därefter talade riksbudsmannen i De Lungsjukas Riksförbund, Sixten Hammarberg, som framhöll att även om vi kommit ett stycke på väg mot bättre möjligheter för de partiellt arbetsföra, så återstår dock ännu mycket att göra. Vi lungsjuka måste komma därefter att vi slipper att tillgripa upprop och insamlingslistor för att lätta vårt materiella nödläge, yttrade han bl. a.

Många intressanta och värdefulla inlägg gjordes i den efterföljande diskussionen.

Direktör Aron Ormell vid Kramforsverken påpekade att det talas alltför ofta om Ådalens rika naturtillgångar men alltför litet om den tillgång på människomaterial som finns och som ändå borde vara det mest värdefulla. Skulle bara hälften av alla de arbetsdagar, som nu går till spillo på grund av ohälsa, kunna tas tillvara för produktionen, skulle behovet av arbetskraft här i landet vara helt tillgodosett.

Inspektör Roland Eriksson föreslog att man skulle inrätta ett arbetsinstitut som skulle dirigera den partiellt arbetsföra arbetskraften, fördela hemarbete och även bereda de intellektuella partiellt arbetsföra sysselsättning.

Landstingets ordförande Sten Berglund såg inte med blida ögon på den avtappning av arbetskraft, som en längre tid rått i Ådalen. En differentierad industri med förnuftigt tillvaratagande av den partiellt arbetsföra arbetskraften vore av stort värde.

Stadsfullmäktiges ordförande, August Åström, som ledde förhandlingarna, andades idel tillfredsställelse över de synpunkter, som förts fram under konferensen och hoppades att de lärdomar som inhämtats skulle omsättas i praktiken av de ansvariga kommunalmän, vilka deltagit.

I den förhoppningen måste man livligt instämma. Det är ett duktigt och berömvärdt initiativ, som tagits av arrangörerna, och de är förtjänta av all fortsatt framgång. Må de friska och framstegsvänliga rösterna i Kramfors bli Ådalens poesi i ångermanländskt arbetsliv.

Diskussionsmöte på Österåsen

De lungsjukas eftervårdsproblem var föremål för en livlig debatt under ett diskussionsmöte på Österåsens Sanatorium den 30 oktober föregående år. Sanatoriets patientförening stod som arrangör. Inledningsanförandet hölls av ingenjör Kleiner, Stockholm, och bland talarna märktes sanatoriets överläkare, doktor Helge Dahlstedt, assistent Goetzingen från arbetsberedningen i Härnösand och fil. mag. Sven Wallmark, Härnösand. Som ett resultat av debatten framstod den oerhörda betydelsen av att de lungsjukas isolering inom samhället bryts. Det finns ett sätt att nå fram till detta. Alla landets lungsjuka måste sluta upp kring De Lungsjukas Riksförbund för att på så sätt skapa ett kraftigt opinionsunderlag för sina berättigade krav på ett bättre tillgodosende av de lungsjukas ställning i samhället.

Upplysningsmöten i Varbergsnejden

En folkbildningsoffensiv så god som någons har gjorts av Varbergs med omnejd konvalescentförening, som under senare hälften av oktober föregående år ordnade en serie upplysningsmöten i Varbergs-trakten. Den aktiva organisationen i Varberg har tidigare ordnat flera möten i själva Varberg, nu sökte man sig ut till den kringliggande nejden. Överläkaren vid Fagereds Sanatorium, Viktor Steffen, gav föreningen en utomordentlig hjälp i denna kampanj genom att ställa sig till förfogande som föreläsare om "Folksjukdomen

Dr Sigurd Berg är död

Överläkaren vid Solbackens sanatorium, doktor Sigurd Berg, avled den 26 november 1947. Han var vid sin död 63 år gammal.

Därmed är en av de mest kända personligheterna inom svensk tuberkulosvård borta för alltid.

Efter underläkartjänst vid bl. a. Söderby Sjukhus, Uttran, kom Sigurd Berg redan 1915 till Solbackens sanatorium som överläkare. 1918 utökades hans verksamhetsfält, då han även tillträdde läkarbefattningen för det Solbacken närliggande barnsanatoriet Tjärnan.

I tjugo års tid, från 1917 till 1937, tillhörde han styrelsen för Svenska Sanatorielläkarföreningen, först som sekreterare och de sista tio åren som ordförande. Han utnämndes 1942 till medicine hedersdoktor vid Uppsala Universitet.

Sigurd Bergs namn var inte bara känt genom praktiskt antituberkulosarbete utan också genom det skriftställarskap i tuberkulosfrågor, som han utövade. Helt säkert har också hans många artiklar i detta ämne, inte minst de av populärmedicinsk karaktär, varit till ovärderlig nytta i arbetet på en förbättrad folkupplysning om tuberkulosen.

De Lungsjukas Riksförbund bevarar denne förkämpe för ett gemensamt mål — tuberkulosens besegrande — i tacksamt och aktat minne.

tuberkulos". Doktor Viktor Steffens föredrag kompletterades med ett anförande av riksbudsmann Sixten Hammarberg i De Lungsjukas Riksförbund, vilken talade om "De lungsjukas eftervårdsproblem". Följande platser ingick i programmet: Träslövsläge, Våröbacka, Tvååker, Veddige och Grimeton.

Det är ett gott grepp att på detta sätt föra upplysningskampanjen om tuberkulosen och de lungsjukas problem vidare till de mindre samhällena, vars innevånare ofta är lästa, så att de ej kan söka sig in till upplysningsmötena i städerna.

pantern och Brokiga bandet. Pennan ville hellre fånga skuggor och dagrar i ett tinande nordanland, gröngölingens gälla rop, gammalgaltens kutrygg och strävårsragg...

Just nu slår solnedgångsljuset ut en brinnande röd fackla bortåt Hacklehemshället. En sval kvällsvind kommer farande och föser skymningen framför sig mellan träden. Det raspar

i några grenar, barkstycken kommer singlande långt ut på stigen där jag står. Några älskogskranka ekorrar jagar varandra runt, runt kring stammarna... Det gör ingenting att vinden är vass och himlen gråmulen: Snart ska det växa upp blåsippor och snödroppar på smala stänglar ur de vattenfyllda hålorna efter ekorrfrät och harens ullsockor.

Det är trots allt vår i luften.

Den halländska ortspresen är värd ett ärligt tack för den publicitet som den gav dessa möten och för den vilja till förståelse av de lungsjukas problem, som den visade i sina referat.

"Kafé-Hannas" testamente

När fru Hanna Olsson 70 år gammal gick bort för något år sen förlorade Fagersta en populär och omtyckt gestalt. Hon drev under många år kaféerörelse i Fagersta och var kanske mest känd under sitt smeknamn "Kafé-Hanna".

Enligt vad Vestmanlands Läns Tidning nyligen berättar inrymmer Hanna Olssons testamente ett förordnande, som kommer att bli till stor nytta i tuberkulosbekämpandet. I sitt testamente har hon nämligen föreskrivit att en summa av något över 16.000 kronor ska överlämnas till Fagersta lokalförening mot tuberkulos. Enligt vad som erfarits kommer pengarna att användas till underhåll och reparation av barnkolonien i Hedbyn. Kolonien har under de senaste åren varit upplåten för finska barn, vilka fortfarande vistas där. Ett uppehåll göres på somrarna, då de finska barnen överflyttas till en skola i Viksberg, medan kolonien får tjänstgöra som vistelseort för barn från Fagersta och Västanfors. Byggnaderna är emellertid i behov av en grundlig renovering, och inom tuberkulosföreningen är man givetvis tacksam för den möjlighet som donationen ger att utföra erforderliga reparationer. När dessa ska äga rum är dock ännu inte avgjort.

Genom denna donation har gamla "Kafé-Hanna" gjort sin hemort en stor tjänst och med tacksamhet kommer man också att minnas henne i Fagersta.

Bra bok!

Arbetarrörelsen och kulturen

av fil. dr Tage Lindbom

Pris 2:— kr.

Erhålls hos alla ABF:s bokförmedlare och lokalavdelningar eller från

Arbetarnas Bildningsförbund

Linnégatan 37, Stockholm.

Postgiro 170.

Schackspalten

Red. av
E. LUNDIN

Det nya året

kommer att bjuda på stora schackhändelser, särskilt för svenskt vidkommande. Fram på sommaren lättes i Saltsjöbaden en stor internationell turnering. Vidare blir det i samband därmed landsmatcher mot Danmark, Finland och Norge. Förutom svenska mästerskapsturneringar i Sundsvall hålles en nordisk schackturnering i Örebro under augusti. Under tiden har en ny världsmästare korats genom tävlingar i Holland och Ryssland. Botvinnik eller Keres?

Den unga schackgenerationen har i jugoslaven Gligoric en av sina främsta representanter. Han kommer sannolikt att delta i turneringen i Saltsjöbaden. Följande parti från senaste mästerskapet för Jugoslavien utgör ett fint prov på Gligorics kunnande. Spelöppningen är modern men svårbehandlad. Motståndaren är internationellt välkänd.

GRÜNFELDS FÖRSVAR.

Pirc.	Gligoric.
1. d2—d4	Sg8—f6
2. c2—c4	g7—g6
3. Sb1—c3	d7—d5
4. Sg1—f3	Lf8—g7
5. Dd1—b3	d5×c4
6. Db3×c4	0—0
7. e2—e4	Lc8—g4
8. Lc1—e3	Sf6—d7(!)
9. Ta1—d1	Sd7—b6
10. Dc4—b3	e7—e6
11. Lf1—b5(!)	Sb8—c6

Efter 11.—, c6. 12. Le2 är svarts damflygel allvarligt försvagad; det hotar bl. a. a2—a4—a5.

12. Lb5×c6	b7×c6
13. Sc3—e2	Lg4×f3
14. g2×f3	Dd8—f6
15. Le3—f4	Sb6—d7
16. Lf4×c7	e6—e5!
17. d4×e5	Sd7×e5
18. f3—f4	Se5—g4
19. h2—h3	Sg4—h6
20. Lc7—e5	Df6—e7
21. Le5×g7	Kg8×g7
22. Db3—c3†	Kg7—g8
23. Se2—g3	Sh6—f5!
24. e4—e5	Sf5—h4
25. 0—0	f7—f6
26. Dc3—c4†	Kg8—h8
27. e5—e6	Tf8—e8
28. f4—f5	Sh4—f3†
29. Kg1—g2	Sf3—e5
30. Dc4—c3	g6×f5
31. f2—f4	Se5—g6

32. Td1—e1	Sg6—h4†
33. Kg2—h2	c6—c5
34. Sg3—h5	Te8—f8
35. Tf1—g1	Sh4—g6
36. Tg1—g5	Ta8—d8!
37. Tg5×f5	Td8—d4
38. Tf×c5	De7—d6
39. e6—e7	Td4—d2†
40. Kh2—h1	Sg6×e7
41. Dc3—e3	Se7—g6
42. Tc5—c3	Td2×b2
43. De3—d3	Dd6×d3

Trots dambytet vinner svart med lätthet — med starka drag kanske bör tilläggas.

44. Tc3×d3	Tb2×a2
45. Td3—d7	Ta2—a5!
46. Sh5—g3	Ta5—a3!
47. Kh1—h2	Tf8—g8

Detta är avgörande — vit offerar i förtvivlan kvalitet men måste strax därpå ge upp.

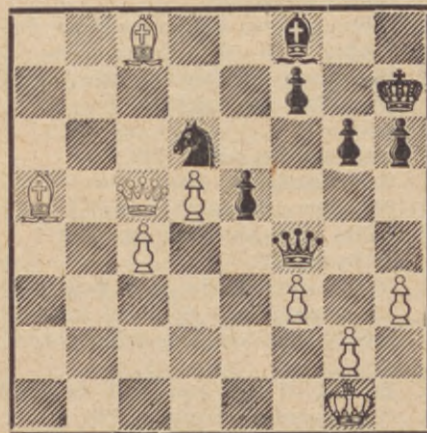
48. f4—f5	Sg6—e5
49. Te1×e5	f6×e5
50. Sg3—e4	Ta3—a2
51. Kh2—h1	Tg8—b8
52. Td7—d1	Ta2—b2

Uppgivet.

PARTISLUT.

Från en turnering i Helsingfors, okt. 1947.

SOLIN.

NIEMELÄ.

Ovanstående parti fick följande eleganta avslutning:

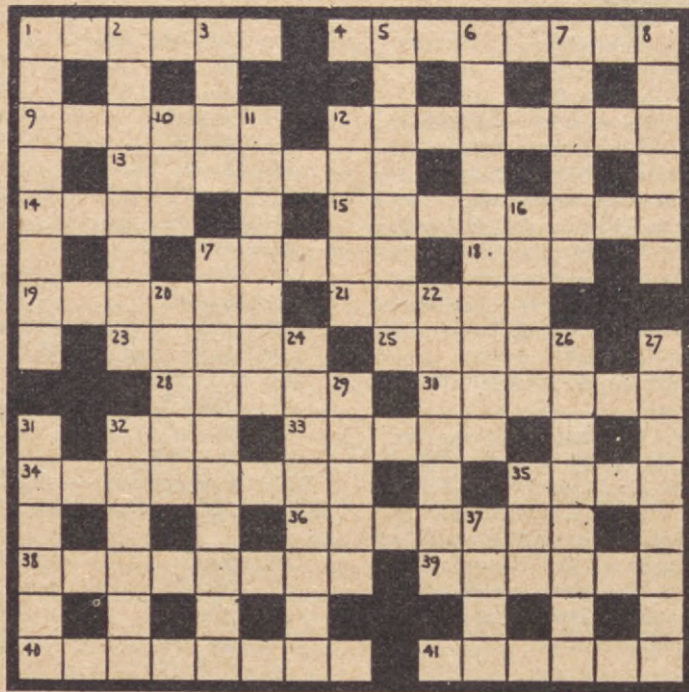
41. — —	e5—e4
42. f3×e4	Sd6—f5!!
43. Dc5—f2	Lf8—c5!
44. Df2×c5	Sf5—e3
45. Dc5×e3	Df4×e3†
46. Kg1—h2	De3—c5

uppgivet.

Vit, som befann sig i tidsnöd, hade obetänksamt slagit bonden c5, vilken visade sig vara en skickligt utlagd fälla!

Korsord Nr 1

VÄGRÄTA ORD.

1. Efterrätt och bok av Strindberg. (6)
4. Bakom en sådan tittade skogstrollet fram i sagan. (8)
9. "Her er man sig selv aldeles forbandet..." (6) (I b s e n.)
12. Vad heter den yngling, som i anagram blir epastuga? (8)
13. Back. (7)
14. Mat utan kuponger. (4)
15. Samstämmighet. (8)
17. Söt, även i Paris. (5)
18. Sådan växt försvarar sin plats i herbariet. (3)
19. Här är det lämpligt med slang. (6)
21. Tar husmor med sig ut på stan. (5)
23. Har Ni hört talas om sådan potatis? (5)
25. Ett sätt att resa, som är en nesa. (5)
28. För dansande aftondräkt. (5)
30. Allra finaste slag av preussare — förr i tiden. (6)
32. Kan vara fylld av mask. (3)
33. En sorts gas och kan vid tilltal verka ganska impertinent. (5)
34. Trälars dova klagan under oket. (8)
35. Det finns ej land som deras — har, säger Tegnér om Bellmans toner. (4)
36. På Svarta börser tillämpas ogenererade. (7)
38. "En som på grund av att rosor lukta bättre än kål sluter sig till att de också lämpa sig bättre att koka soppa på." (8) (H. L. Mencken.)
39. Kan dimma vara minsann. (6)

40. Den odlade hobbyn. (8)
41. Det går inte på dagen. (6)

LODRÄTA ORD.

1. Finka. (8)
2. Carl Kylberg roar det att måla så. (8)
3. Lunginflammation är det. (4)
5. Två tysta flygare. (8)
6. Han har rest sig. (10)
7. De forna pojkarna ha nu blivit män i staten och fått — (6)
8. Brunt pålägg. (6)
10. Är Martin Kochs "Arbetare" en bok om. (3)
11. Gäll och gräll. (7)
12. Stark sak! (5)
16. Hon hör till de namnsdaglösa. (5)
17. Yngre stockholmare med en viss snits. (10)
20. En av Stalins män. (5)
22. Lämnade virke till egyptiernas mumiekistor. (7)
24. Bör manus innan det lämnas till sätteriet. (8)
26. En som söker. (8)
27. "Han fädrens tunga svärd och urnor river ur högens stilla djup med girig hand." (8) (T a l i s Q u a l i s.)
29. Får mången reda sig med. (5)
31. Den heliga Franciscus, varifrån kom han? (6)
32. Ha vi ett särskilt verk för. (6)
35. Hök och duva. (3)
37. Vad göra i hängmattan? (4)

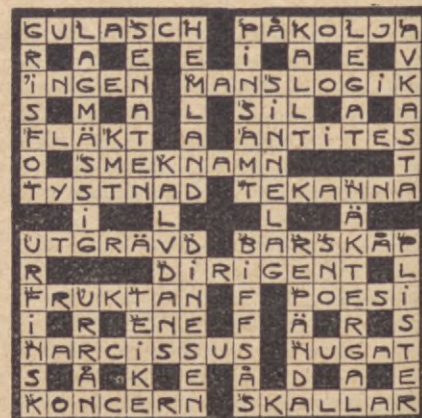
TÄVLINGSREGLER.

Lösningar till korsord nr 1 skall vara Status redaktion, Kocksgatan 15, Stockholm, tillhanda senast den 10 febr. 1948.

För att komma med i prisbedömningen måste försändelsen märkas "Korsord 1". Glöm ej att ange namn och adress!

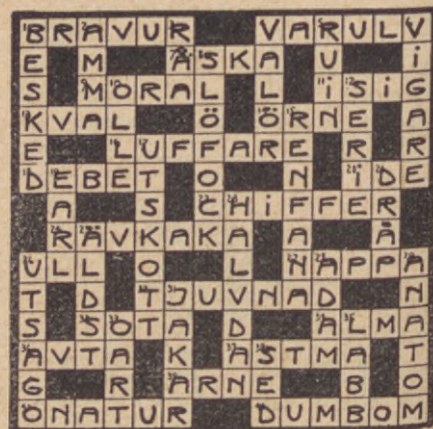
Två priser om resp. 10 och 5 kronor utdelas. Lösning och pristagares namn meddelas i marsnumret.

Lösning till korsord nr 10.

Pristagare blevo: Herr Åke Boman, Sollidens Sanatorium, Östersund, och fröken Kerstin Carlsson, Solliden 4, Östersund, vilka få resp. 10 och 5 kronor per post.

Lösning till korsord nr 11.

Pristagare blevo: Herr Helge Bohman, avd. 2 Länssanatoriet, Uttran, som får 10 kronor, och fröken Elsa Wallin, Sanatoriet, Hålahult, som får 5 kronor. Priserna har tillsänts vinnarna per post.

ORD ATT MINNAS:

Då man skall företaga en enkel turistresa, finns det resebyråer, som hjälpa en till rätta. Då en tuberkulospatient är räddad till livet och lämnar sanatoriet för att fortsätta livsresan bör det också finnas välutrustade byråer, där han eller hon effektivt kan erhålla råd och hjälp.

(Professor Sten Wahlund.)

Gunnar Larssons Cykelverkstad

S. Kopperslagaregatan 37

Telefon 825 G Ä V L E Telefon 825

Gammal fackman gör i ordning "hojen"
grundligt och billigt. - Ramreparationer,
Svetsningar, Lackeringar. Nya och be-
gagnade cyklar säljas.

Målarmästare

Josef Karlsson

Götgatan 10 A
Telefon 30460
UPPSALA

STOCKHOLM med omgivning

HERMAN ANDERSSON & SON

TRYCKERI - Dalagatan 12, tel. 31 51 00

Rekommenderas för gediget
Affärs-, Illustrations- och Boktryck

A.-B. ARBETARNES TRYCKERI

Barnhusgatan 14 — STOCKHOLM

Tel. 10 22 76, 11 11 92 — Postg. 4739

Böcker — Tidskrifter — Blanketter

F:ia Zeuthen & Aagaard

Contex & Dupliceringsmaskiner m. m.

Kungsgatan 44

Stockholm

GRUS och SINGEL

Sven Karlsson,

Lindalen, Trollbäcken.

Telefoner:

Grustagen: Älta 266, 466

Bostaden: Älta 366

RESTAURANT RICHE

STOCKHOLM

Lunch - Diné - Souper

Stor elegant festvåning

ORD ATT MINNAS:

Det borde väl redan ur ekonomisk synpunkt vara ett samhällsintresse, att ej tungt arbete eller arbetslöshet och umbärande river ner resultatet av en dyrbar sanatorievård, åstadkommer recidiv, förnyad sanatorievistelse och nya kostnader.

(Professor Sten Wahlund.)

Tegnér

1:a klass
restaurang

Tegnérgatan 1 - Stockholm

(hörnet Regeringsgatan—Roslagsgatan)

Tel. 11 70 00 - 11 70 01

Flöjeln sjunger

Flöjels sång är hård och gäll
utanför i vinden —
molnen flyger lågt i kväll
under sorgsna linden.

Flöjeln sjunger frost och död
in i ljusa drömmar —
sommarmolna, vek och spröd,
hjärtat för dej ömmar.

Flickebarn i knoppars ljus,
hör du flöjeln sjunga?
Över dina drömmars hus
blåser skyar tunga.

Gula blad skall vinden strö
tyst i dina händer —
snart skall falla vinterns snö
över sommarns stränder.

Flöjeln sjunger, men du ler
flickebarn så kära —
vårens ängar blott du ser
blomma dej så nära!

NILS THORÉN.

Allt i kontorsmaterial
till lägsta priser
hos

KONTORSLAGRET A.-B.

Gamla Brogatan 36

Tel. 20 64 58

BODEN

A.-B. EKLÖF & DEGERMAN

Snickerifabrik

Välgjort arbete. Humana priser.

KRÄNGLAR EDER RADIO?

VÄND EDER DA TILL OSS!

Alla ledande märken alltid på lager. Fullständig radioservice. — Gamla apparater tagas i utbyte.

Gösta Johanssons Radioaffär

Drottninggat. 8 Boden Tel. 24 89

GRUS och SAND

Försäljning av grus och sand.

Utför transporter av alla slag.

JOHN R. JOHANSSON

TRAFIKBILÄGARE

Svarthyn — Telefon 11 08

VID BEHOV AV KLÄDER, VÄND
EDER MED FÖRTROENDE TILL

MATSSON & NÄSLUNDS EFTR.

Skrädderi & Herreklipping

BODEN

Telefon 20 98

ORD ATT MINNAS:

Ett systematiskt organiserande av de lungsjukas eftervård skulle fylla en stor lucka i vårt antituberkulosarbete till nytta och bättnad såväl för samhället som för de enskilda individer som drabbats av folksjukdomen tuberkulos.

(Dr John Lundquist.)

BODEN

INGV. FORSBERG
SMIDES- & MEK. VERKSTAD
Strandplan 5 Tel. 1072

— REKOMMENDERAS —

N. F. HEDVALL & Co.

BODEN — Tel. 22 12

Specialtillverkning:

Skidkängor och Norrlandspjäxor,
filtskidkängan "General".

ALLT FOTOGRAFISKT

i bästa utförande från

HANSSONS EFTR., Drottninggatan 27,
BODEN Tel. 27 78

Zeiss-Ikon-kameror och Film

E. A. HEDMANS

BAGERI, KONDITORI och KAFÉ

Kungsgatan — BODEN — Telefon 280

Rekommenderas

Dagligen färskt bröd o. gott bryggt kaffe

Kommanditbolaget BETONG

SANDER & C:o, Hednoret

Telefon Boden 650 16

BRÖDERNA HEDMAN

(BODENS AUTOSERVICE)

Rörviksgatan Tel. 2525

Snabbt och välgjort arbete till kundernas
belåtenhet

**BORÅS och SÖDRA
ÄLVSBOGERS LÄN**

Andrés Begravningsbyrå Eftr.
NILS HULTCRANTZ

Södra Kyrkogat. 52, B o r å s. Tel. 141 28
Humana priser.

Ombesörjer alla Begravningar och Eld-
begängelser med omsorg och pietet.

MEKANISKA VERKSTADEN AUTO
Olofsholmsg. 16. Tel. 116 05, 124 02, 151 02

BIL- RESERVDELAR
REPARATIONER
BÄRGNINGAR

BERNERS AKTIEBOLAG

B O R Å S

Blekning, färgning, appretering och
impregnering av bomullsvävnader och
bomullsgarn

BORÅS OCH SÖDRA ÄLVSBOGERS LÄN

**A.-B. Borås Draperi
& Gardinfabrik**
B O R Å S

BORÅS EXPORTAFFÄR

Köpare till

Järn- o. Metallskrot samt Textilavfall

Kråkeredsvägen 6 — Telefon 156 20

— B O R Å S —

AB. Corsettindustri

— B O R Å S —

NAMNANROP:

A. B. C.-KORSETT

Allt elektriskt

hos

AB LINDSTRÖM & SJÖBERG

B o r å s

Tel. 103 22, 100 14

Aktiebolaget**Pettersson & Tisell**

Kinnahult

Aktiebolaget**Ludvig Anderson**

KASTHALLS MATTFABRIK

K I N N A

Vid elektriska installationer

ring 122 47, 132 47.

ELEKTROFIRMAN MAGNET

Kontor: LILLA BROGATAN 38

A f f ä r: LILLA BROGATAN 30

A.-B. Alf Stigens
FÄRGERI

Tel. 551 70

SANDARED

Färgning, Appretering
Konstlädertillverkning

**AB NORRMALMS GJUTERI &
MEK. VERKSTAD**

Telefon 103 93

— B O R Å S —

GJUTGODS och REPARATIONSARBE-
TEN för TEXTILINDUSTRIEN

NORRBY HANDELSTRÄDGÅRD

Tel. 116 30 B o r å s Tel. 116 30

Har de vackraste blommorna

Gusums Blixtlås

FABRIKSNEDERLAG

D. G. Rudholm & C:o

Tel. 119 07 & 144 07 B o r å s

Vid elektriska installationer
ring 122 47, 132 47.

ELEKTROFIRMAN MAGNET

Kontor: LILLA BROGATAN 38

A f f ä r: LILLA BROGATAN 30

**ELEKTRISKA INSTALLATIONS-
AFFÄREN I BORÅS AB**

Stora Brogat. 4 — Tel.: 100 58, 200 58

Utför allt, säljer allt elektriskt! Special-
affär i armatur. Starkströms- och svag-
strömsinstallationer. Kostnadsberäkningar.
Reparationer. Motorlindningar.

Borås**Fabriksnederlag**

DEN SVENSKA HANDLAREKARENS

FÖRNÄMSTA INKÖPSKALLA

Hjelms Bil AB.

BIL-SERVICE A/B
BORÅS

Allt i bilbranschen.

SPANGBERGS BRÖD

GOTT BRÖD

Tel. 108 42

Kinna Yllefabrik

KINNA

Häggåstrands Väveri
Aktiebolag

KINNAHULT

RÖR & SANITET, Kinna
Tel. 104 05 **Klaesson & Son** Tel. 104 05

Utför nyanläggningar, omläggningar,
reparationer och undersökningar för
vatten, ventilation och sanitet.

Anbud lämnas kostnadsfritt på begäran.
Säljer all modernaste material inom
branschen.

Kinna Väveri

Bröderna Nilsson

AB BREDIN & C:O — KINNA

Värme- och Sanitära anläggningar
utföras fackmässigt under garanti

Telefon 323

Kom ihåg Edra vänner vid såväl
högtider som märkesdagar med
B L O M M O R från

ALIDEBERGS Blomsteraffär
(Inneh. Oscar Andersson)
Allégat. 7. Tel. 117 27.

Aktiebolaget

Marks Jacquardväveri

Tel. 600 08 Björketorp Tel. 600 08

Tillverkar:

Möbelytter, Duchatelltäcken, Gar-
diner och Draperivaror i såväl
bomull som konstsilke

BETALD ANNONSPLATS

ESKILSTUNA

Esso Bensinstation

Kungsvägen 9. Tel. 306 94.
I bostaden 351 03.

Innehavare Einar Andersson

ESKILSTUNA

BENSIN. OLJOR.

Fullständig service

RESTAURANT

FUXEN

Ekvallsgatan 1—3, Eskilstuna
Tel. 350 30

Rekommenderas för sin goda mat
och humana priser!

Sven Hillman

BYGGNADSFIRMA

Carlavägen 26, Eskilstuna
Tel. 332 36 och 360 98

Byggnadsarbeten av alla slag ut-
föres, såväl ny- som ombyggnader

Västermalms Livsmedel

(Ebba Gustafsson & Co)

Franzéngatan 35 — Telefon 337 17

FÖRSTKLASSIGA VAROR.
STOR SORTERING

Bröderna Wahl A.-B.

FALKÖPING

Tel. 148 o. 1148 — Tel. 148 o. 1148

Disponenten 902

G Ä V L E

BETALD ANNONSPLATS

G Ö T E B O R G

Köp Eder elektriska armatur
hos

Elektricitet

Rosenlundsplatsen 4 - Tel. 11 37 74
Filial: Redbergsplatsen 6 - Tel. 11 37 75

Birger Eriksson - JUVELERARE

Engelbrektsгат. 39 B (hörnet av Arkivg.)
Telefon 16 25 05

FÖRLOVNINGSRINGAR och VIGSEL-
RINGAR — NYSILVER.

Nya arbeten samt reparationer utföres
fort och till billigaste priser.

Alos självklistrande
KUVERT, KORTBREV,
AVLÖNINGSPASAR

Ensamtillverkare:

A. LINDGREN & SÖNER

Göteborg

H A L M S T A D

MASKINER och VERKTYG
för TRÄINDUSTRIN

levereras av

ING.-F:Å ALB. J. WAHLBECK
H A L M S T A D
Tel. 952

BETALD ANNONSPLATS

H Ä L S I N G B O R G

BETALD ANNONSPLATS

HÄSSLEHOLM

ARVID NILSSON
UR- OCH OPTIK-AFFÄR

Första Avenyn 5

Tel. 1634

KVALITETS-UR
KVALITETS-ARBETEN

JÖNKÖPING
med omnejd

ABRAHAMSSONS Snickerifabrik
SMÅLANDS TABERG

Tel.: 77 och 277 fabriken, linjevälj., 8 fabrikör Arnold Abrahamssons bost., 180 fabrikör Hans Abrahamssons bost., 76 fabrikör J. H. Abrahamssons bost. Tillverkning av alla slags byggnadssnickerier, hyvl. och ohyvl. trävaror. Försäljer: PLYWOOD, MASONITE, TREE-TEX, ANKARBOARD m. m.

June-Munktell Marinmotor

för fiske-, frakt- o. passagerarefartyg

AKTIEBOLAGET
JÖNKÖPINGS MOTORFABRIK

Jönköping. Telegr.-adr.: Motor
Telefoner: 197, 897.

BETALD ANNONSPLOTS

KIRUNA

Alltid färsk **BAKVERK**
CONDITORI BRÄNDA TOMTEN
(PAUL LAVÉN)
— Tel. 109 —
TARTOR — EFTERRÄTTER

H. JAKOBSSONS EFTR.
SPECERIAFFÄR
ALLTID PRIMA VAROR
Hj. Lundbohmsvägen 60 — Tel. 302

Tandläk. Bergström, tel. 501.

Tandläk. Björn, tel. 163.

Tandläk. Bäcklund, tel. 569.

LINKÖPING

STORA HOTELET
LINKÖPING

Förnämliga matsalar. Storartad festväning för alla slags beställningar. Gott bord. Facila priser. Utmärkt musik.

Trädgårdsföreningens Restaurant
Rekommenderas.

LULEÅ

Bröderna Hedlund

TILLVERKARE AV:

VIBRO-BLOCK

Tel. 50111 LULEÅ Box 20 18

GARNAFFÄREN HÄRVAN

Storgat. 43 Luleå - Tel. 37 70

Stor sortering av dam- o. barnkläder i trikå. Strumpor, garner m. m.

Kvalitetsvaror till billigaste priser!

W. JOHANSSON, Rörledningsaffär

Utför Värme-, Vatten- och Avloppsledning samt Reparationer.

Skomakaregatan 42 LULEÅ
Tel. Verkst. 13 25 Tel. Bostad 11 75

Luleå Fiskförsäljningsförening

u. p. a.

Tel. 26 49 LULEÅ Tel. 26 26

Dagligen färsk fisk, färsk rensstekar och fågel under säsongen.

BRUNNSBORRNINGAR

utföres av

Borrförman **H. BJURSTEN**
Box 524 - Luleå - Tel. 3191

LULEÅ KEMISKA TVÄTT
Smedjegatan 24 Telefon 14 66
LULEÅ

KEMISK TVÄTT — ANGPRESSNING
Ring Ni, så hämta vi!

BETALD ANNONSPLOTS

LULEÅ

PRÖVA

SJÖGREN'S KONDITORI!

Erkänt GOTT KAFFE... Ni blir belåten!
Adressen är Storgatan 48

MALMÖ

Bliv medlem i
SOLIDAR

och

MJÖLKCENTRALEN

Allt i päls

hos

Körnsnär FELDT

Telefon 124 84

Davidshallsgatan 13, Malmö

Hörnet av Kärleksgatan

NORRKÖPING

F:a **ELISSONS MÖBELAFFÄR**

V. S:t Persgatan 37

Norrköping

Tel. 270 83

Aktiebolaget Trycksaker

BOK- & ACCIDENSTRYCKERI

Repslagaregatan 25

Telefon 209 52 Postgirokonton 13 05 52

ALLT I BLOMMOR!

Ekströms Hovblomsterhandel

Drottninggatan 6

Telefoner: 230 10, 208 99

DET FINASTE BRÖDET,
DET BÄSTA KAFFET!

CLAARS Bageri & Konditori

Drottninggatan 68

Tel. 206 66

12,000 hushåll

samarbetade under
1946 i Konsum för att
hålla hushållskostna-
derna nere.

NORRKÖPING

Gustafssons Gummiverkstads AB
 Slottsgatan 134 Tel. 226 81
 Alla slags Gummireparationer utföras
 snabbt, väl och till moderata priser.

BETALD ANNONSPLOTS**NYKÖPING****N. J:s LIVSMEDEL**

— allt i matvaror på ett ställe, spe-
 cieri-, bröd- och mjölkaffär.

Tel. 2013 Borgaregatan 12

SUNDSVALL med omnejd.

NORRLANDS TRAVSÄLLSKAP
 avhåller å Bergsäkers Travbana Sunds-
 vall, travtävlingar c:a 30 söndagar under
 Mars—Oktober 1948. Totalisator.

Restauranter, Högtalarmusik.

Tel.: Kontoret 4270. — Bannmäst. 5330.

AB BENGT ANDERSSON**MANUFAKTURAFFÄR**

STORGATAN 17

Tel. 3311

DUCO & MÅLAREVERKSTAD

Modernt och tidsenligt inredd efter se-
 naste förordningen

C. ERIK BERGSTRÖM

Förstklassigt arbete Humana priser
 N. Järnvägsgatan 52 Telefon 1718

Järnkonstruktioner och Smiden

för hus och fabriksbyggnader

Andersson & Nilssons Snidesverkstad

Telefoner 4757, 4767 — SUNDSVALL

SÖDERTÄLJE**Qvidings Bageri
& Konditori**

Vilagatan 9 - Tel. 319 12

Filial: Storgatan 5

Tel. 317 76

UMEA**Föreningen MÖBELSNICKERIET**

Grisbacka, GRUBBE

Tel. Fabr. 394. Kont. 684

Umeå

ALLT ELEKTRISKT

Installationer — Reparationer

Västerbottens Nya El-AB

Tel. 3403 UMEÅ Tel. 1442

DOKTOR BJÖRN MORAEUS

Storgatan 87 - UMEÅ

L u n g s j u k d o m a r

Mottagning efter överenskommelse per
 telefon Umeå 28 60.

UMEA TEGELBRUK,

Bäckström & Co.

Box 5, Umeå 1. Tel. kontoret 570

bruket 126

UPSALA**CHR. RABÉNS EFTR.**

(A. Widman)

Kungsängsgat. 7 UPPSALA Tel. 303 79

Affären etabl. 1849. Största sort. av

Sjukvårds- och Optiska artiklar.

Slipningar och reparationer utföras.

WIENERBAGERIET

Adilsgat. 11, Uppsala

Rekommenderar sina goda

brödtillverknigar

Beställningar mottagas

Tel. 318 75.

BYGGNADSFIRMA**A. FREDLUND**

S:t Persgatan 18

I vår specialaffär finner Ni
 allt för barnet, från babyn upp
 till 12 år!

FIRMA BARNKLÄDER

Svartbäcksgatan 4, Uppsala. Tel. 309 95.

GYNNA

Status annonsörer

UPPSALA**Pats och murbruk**

levereras av

AB GOZZIS Murbruksfabrik

Tel. 331 87 Uppsala Tel. 331 87

BYGGNADSFIRMA**Albin Ruhngård**

Klostergatan 1

Uppsala

BETALD ANNONSPLOTS**VÄSTERAS**

Runes

KONDITION

Emausgatan 29 VÄSTERAS Tel. 389 70

VARGBO HANDELSTRÄDGÅRD

Telefon 312 32

Blomsterhandel, Stora gatan 86. Tel. 305 61
 Utför alla slags Binderier och Blomster-
 korgar omsorgsfullt. Årstidens krukväx-
 ter och lösa blommor i stor sortering och
 till billiga priser.

BRÖDERNA NARVING

Charkuterifabrik

Tel. 318 41, 318 10 — HYTTAN

— PARTIAFFÄR —

REKOMMENDERAS

ÖREBRO**Alla slags SKROTVAROR**

uppköpes till högsta dagspris i

Produkt- & Materialaffären

Kyrkvägen ÖREBRO Tel. 121 50

(Söder om Markbackens gård)

Kapptyger, klänningstyger o. siden

köpes billigast i Örebro

hos

A.-B. YLLE- & SIDENLAGRET

Fredsgatan 13, 1½ tr.

Telefon: 184 29

en ny värld formas — ett nytt social-Sverige byggs

Fackföreningsrörelsen är en nydanande kraft i samhällsbyggandet. Över 1 miljon kvinnor och män samlade i LO bär upp detta arbete för dagen o. framtiden. Följ LO:s skriftserie! Läs den samlade fackliga rörelsens tidskrift **FACKFÖRENINGSRÖRELSEN**.

Postpren.: 6.15 pr år

Oljeeldningsaggregat

Svenska och utländska kvalitetsmärken försäljas
och installeras av auktoriserad försäljare.
Begär offert! Korta leveranstider.

Ombud antagas på de platser där vi ej äro representerade

AKTIEBOLAGET TEKNIK VÄSTERÅS

Box 15, Västerås. Tel. 374 10 (växel)